धर्मकीर्ति

THE DHARMAKIRTI

A BUDDHIST MONTHLY

मूर्खहरूसंग बस्नुभन्दा एक्लै बस्न जाति छ भनी विचार गरी बुद्ध पारि लेय्यक जंगलमा जानु भयो

कतिं: पुन्ही

वर्ष-२५; अङ्क-७

DHARMAKIRTI

बिक्रम सम्वत् २०६४

धर्मकीर्ति

१. 'धर्मकीर्ति' प्रत्येक पूर्णिमाको दिन निस्कन्छ ।

२. 'धर्मकीर्ति' का लागि धार्मिक, सामाजिक एवं नैतिक पक्षका लेखहरू लेखी पठाउनु होस् ।

३. विहार एवं विभिन्न स्थानहरूमा भएका बौद्ध गतिविधिहरू यथाशिघ्र समयमानै हामीलाई लेखी पठाउनु होस् ।

४. हामी तपाईँको स्वस्थ प्रतिक्रियाको स्वागत गर्दछौं ।

५. लेखकद्वारा लेखिएको कुनै पनि विचारको जिम्मेवार लेखक आफै हुनेछ- सम्पादक मण्डल हुने छैन ।

■ विषय-सूचि ■

क्रमसं	विषय	लेखक	पेज नम्बर
१.	बुद्ध-वचन	-	[illegible]
२.	सम्पादकीय- [illegible]	-	[illegible]
३.	[illegible]	- सत्यनारायण गोयन्का	[illegible]
४.	मूर्खको संगत नगर्नु	- अमित महर्जन	[illegible]
५.	शील अभ्यास विधि – भाग ३०	- डा. गोपाल प्रधान	[illegible]
६.	आमाको पुकार	- सुकन्या मानन्धर	[illegible]
७.	धर्मको तीन चरण परियत्ति, प्रतिपत्ति, पटिवेध	- मिथिला चित्रकार	[illegible]
८.	शीलपारमिता	- हरिप्रसाद पराजुली	[illegible]
९.	मिलिन्द-प्रश्न-[illegible]	- अनुवादक: आनन्द प्रधान	[illegible]
१०.	बुद्ध [illegible]	- बुद्धरत्न शाक्य "[illegible]"	[illegible]
११.	अनेपा बाल आश्रम (मेत्ता सेन्टर) [illegible]	-	[illegible]
१२.	धर्मकीर्ति पत्रिकाको विशेष [illegible]	-	[illegible]
१३.	पहिले आफू आत्मनिर्भर हुनुपर्छ	- नरेन्द्रलाल [illegible]	[illegible]
१४.	बुद्ध धर्ममा मातापिताको सम्मान	- सुभद्रा स्थापित	[illegible]
१५.	[illegible]	- भिक्षु संघरक्षित	[illegible]
१६.	[illegible]	- [illegible]	[illegible]
१७.	[illegible]	- [illegible]	[illegible]
18.	Traditional Beliefs with a Modern Twist	- Uma Tara Tuladhar	18
१९.	धर्मकीर्ति विहार-गतिविधि	-	[illegible]
२०.	[illegible]	- [illegible]	[illegible]
२१.	धर्म प्रचार-समाचार	-	[illegible]
२२.	[illegible]	- प्रेमलक्ष्मी तुलाधर	[illegible]
२३.	[illegible]	- रत्न '[illegible]'	[illegible]
२४.	दिवंगत संघनायक सुबोधानन्दया [illegible]	- [illegible]	[illegible]

- धर्मकीर्तियात छिगु ग्वाहालीया आवश्यकता दु । छिगु प्रत्येक ग्वाहाली पत्रिकाया लागी तःधंगु तिबः ज्वीफु ।
- छि थः ग्राहक जुया दिसँ, मेपिन्त नं ग्राहक याना दिसँ ।
- छिं थःगु पसः, उद्योग, व्यापार, कार्यालयया बिया ध्यूगु प्रत्येक विज्ञापन पत्रिकायात तःधंगु ग्वाहाली जूवनी ।
- धार्मिक व सामाजिक पक्षया रचना च्वया, सुझाव व सल्लाह बिया पत्रिकायात रोचक व स्तरीय याय्‌गुली नं ग्वाहाली बीफु ।
- आसे धयादीमते, बिचाः याना दिसँ- 'धर्मकीर्ति' यात बांलाकेत छिं गुकथं ग्वाहाली बिया बीफु ।

Downloaded from http://www.dhamma.digital

धर्मकीर्ति

(बौद्ध मासिक)

THE DHARMAKIRTI

A Buddhist Monthly

OCTOBER 2007

वर्ष- २५	अङ्क- ७	कार्तिक पुन्ही	कार्तिक २०६४

- लज्जा रहित काम, अर्काको खोसेर खानमा वीर, अर्काको कुभलो चिताउने, बकवादी अहंकार, भ्रष्टाचारी मनुष्यको रुपमा जीवन बिताउन सजिलो छ।

- हिंसक, असत्यवादी, चोरी कार्य गर्ने, व्यभिचारी, मद्यपान गर्ने व्यक्तिले यही लोकमा आफ्नो उन्नतिको जड उखेल्छ।

- राग बराबरको आगो अर्को छैन, द्वेष बराबरको ग्रह अर्को छैन, मोह बराबरको जाल अर्को छैन र तृष्णा समानको नदी अर्को छैन।

प्रमुख व्यवस्थापक
विद्यासागर रञ्जित
फोन: ४२५ ८९१५, ४२२ ४९१२

सह-व्यवस्थापक
चिनीकाजी महर्जन
फोन: ४२५ ३१८२
मानेन्द्र महर्जन
फोन: ४२७ ६९०८

उप-व्यवस्थापक
ध्रुवरत्न स्थापित

सम्पादक
भिक्षुणी वीर्यवती
फोन: ४२५ ९४६६

प्रधान सम्पादक
भिक्षु अश्वघोष महास्थविर
फोन: ४२५ ९११०

प्रकाशक र विशेष सल्लाहकार
भिक्षुणी धम्मवती
फोन: ४२५ ९४६६

कार्यालय
धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी
धर्मकीर्ति विहार
श्रीघः नघः टोल
e-mail: dharmakirtivihar@mail.com.np
पोष्ट बक्स नं. ४९९२
काठमाडौं
फोन: ४२५ ९४६६

बुद्ध सम्वत् २५५१
नेपाल सम्वत् ११२७
इस्वी सम्वत् २००७
विक्रम सम्वत् २०६४

विशेष सदस्य	रु.	१०००/- वा सो भन्दा बढी
वार्षिक	रु.	७५/-
यस अङ्कको	रु.	७/-

तीनवटा अमंगल अग्नि त्यागौं

तयोमे ब्राह्मण अग्गी पहातब्बा परिवज्जेतब्बा नसेवितब्बा कतमे तयो, रागग्गि, दोसग्गि, मोहग्गि ।

भावार्थ– ब्राह्मण ! आफूले जन्मेदेखि साथमा लिएर आएको तीन प्रकारका अग्नीहरूलाई त्याग्नु पर्दछ, सेवन गर्न हुन्न । ती अग्निहरू यसरी छन्– राग अग्नी, द्वेष अग्नी र मोह अग्नी ।

माथि उल्लेखित गाथा भगवान् बुद्धले उद्गत शरीर नाम गरेका एक धनवान ब्राह्मणको कारणले बताउनु भएको थियो । उक्त ब्राह्मणले धर्मको अर्थ ठीक तरिकाले नबुझेको कारणले ठूलो धर्मको रुपमा एक महायज्ञको तयारीमा जुटेका थिए । जसमा सयौं प्राणीहरू बलि चढाउनु पर्थ्यो । बिचरो ब्राह्मणको मिथ्या धारणा देखी मैत्री र करुणाले ओतप्रोत हुनु भएका भगवान बुद्धले ब्राह्मणको मिथ्या धारणा हटाउने उद्देश्यले भन्नुभयो–

"हे ब्राह्मण ! तिमीले सुगति प्राप्त गर्ने लोभमा धर्म भन्दै जुन कार्य गर्न लागिरहेका छौ, त्यस कार्यले तिमीलाई सुगति होइन दुर्गति तिर पतन गराउने छ । किनभने तिम्रो यस कार्यले कतिपय प्राणीहरूको प्राण लिई अहित गर्न खोजिरहेको छ । मार्नका लागि राखिएका ती प्राणीहरूको मन मरण भयबाट कति त्रसित बनिरहेका होलान् । त्यसको जिम्मेवार अरु होइन तिमी नै बन्नेछौ । उनीहरू स्वतन्त्र रुपले विचरण गर्न पाइरहेका छैनन् । यसको जिम्मेवार पनि तिमीनै हुनेछौं । यसरी नै उनीहरूलाई यज्ञमा बलि चढाँउदा कति कष्ट हुने हो त्यसको जिम्मेवार पनि तिमी नै हुनेछौ । तिमीले आफ्नो सुखको लोभमा परी निर्दोष प्राणीहरूको शरीर र मनमा घात गर्दैछौ । प्रकृतिको नियम अनुसार आफ्नो स्वार्थ पूर्तिको लागि शरीर, वचन र मनले अरुको शरीर, मन, धन र यशकीर्तिमा जसले हानी पुऱ्याउने काम गर्छ, उसको दुगर्ति पतन हुनेछ । तिमीले यज्ञकुण्डमा बाँधेर राखेका ती प्राणीहरूको स्थानमा आफूलाई वा आफ्ना सन्तानलाई बलि चढाउनको लागि राखेर हेर । तिमीलाई यो कार्य स्वीकार्य हुन्छ कि हुँदैन । यदि तिमीलाई वा तिम्रा सन्तानलाई अरु कसैले हत्या गरेको मन पर्छ भने मात्र तिमीले अन्य प्राणीहरूको हत्या गर्न सक्नेछौ । होइन भने तिमी एक स्वार्थी र अत्याचारी पापी व्यक्ति हुनेछौ । जसको परिणाम सुगति होइन दुर्गति पतन हुनेछ ।" बुद्धको यस्तो ज्ञानवर्द्धक वचन सुनी ब्राह्मणले आफ्नो गल्ति महसूस गरी बुद्ध समक्ष आफ्नो अज्ञानताको कार्यप्रति खेद प्रकट गरी माफी माग्दै बाँधिराखेको सयौं प्राणीहरूलाई अभय दान दिई मुक्त गरिदिए ।

ब्राह्मणको समझदारीलाई साधुवाद दिनुहुँदै भगवान् बुद्धले पुन: उक्त ब्राह्मणको अधुरो ज्ञानलाई पूर्णतादिने क्रममा भन्नुभयो–"ब्राह्मण ! तिमीले आफ्नो जीवन मंगलमय बनाउन चाहन्छौ भने आफ्नो मनभित्र लुकेर बसेका ३ वटा अमंगल अग्नीहरू– राग, द्वेष र मोहलाई हरेक क्षण होशियारी बनी निभाउने कोशिस गर्नु पर्दछ ।"

हुनपनि हो यी अग्नीहरूलाई हामीले साधारण अग्नीको रुपमा लिन हुन्न । किनभने आजभोली संसारमा जति पनि हत्या, हिंसा, चोरी, डकैती, लुटपाट, अशान्ति, दमन, शोषण र बदला लिने कुप्रवृतिहरूले व्यापकता पाइरहेको छन्, ती सबैका कारण मानिसहरूको मनमा लुकेर बसेको यही ३ प्रकारका अमंगल रुपी आगो नै हुन् । यी अमंगल आगो जसले सल्काउँछ, यसलाई पहिला त्यस दूषित आगोले पोलि सकेको हुन्छ, तर यसलाई उक्त मूर्ख व्यक्तिले चाल पाइरहेको हुँदैन । किनभने त्यस व्यक्ति त भौतिक सुखजस्तो नक्कलि सुखको मोहमा परी आफूभित्र सल्किएको राग, द्वेष र मोहको आगोले अरुलाई सल्काउने धूनमा व्यस्त रहेको हुन्छ । अर्को शब्दमा भन्ने हो भने आफ्नो स्वार्थपूर्ति गर्ने दूषित मनको नोकर बन्दै अरुलाई बदला लिने र हानी पुऱ्याउने कार्यमा तत्पर भइरहेको हुन्छ । यस कार्यले समाजमा सबैलाई हानी, नोक्सानी, अशान्ती र आतङ्क फैलाइदिने गर्छ । कसैलाई फाइदा पुऱ्याएको हुँदैन । स्वंयम यस कार्यका भागीदारी नै यसको परिणाममा सल्किदै खरानी बन्न पुग्छ । किनभने अरुलाई दु:ख र पीडा दिने मनसायले गर्नपुगेका दूषित कर्मको फल प्रकृतिले त्यही व्यक्तिलाई जब भोगाउने छ तब उ पश्चातापको भूमरीमा पिल्सिन थाल्नेछ अर्थात् आफूले बालेको आगोमा आफैं जलेर छटपटिन थाल्नेछ । त्यसैले भगवान् बुद्धले उक्त ब्राह्मणलाई यस्तो आगोमा जली छटपटाउन नपरोस् भनी समयमा नै उक्त अमंगल आगो निभाउन प्रयासरत रहन सल्लाह दिनु भएको थियो । जसले उद्गत शरीर ब्राह्मण भाग्यमानी बन्न पुग्यो । भाग्यमानी ब्राह्मणको जीवनमा घटेको यस मंगलमय घटनाबाट सही ज्ञान लिई हामी सबैले आ-आफ्नो जीवन मंगलमय बनाउन सकौं ।

Downloaded from http://www.dhamma.digital

नाममा के छ र ?

■ सत्यनारायण गोयन्का

एउटा पुरानो कथा हो । एक व्यक्तिको नाम उसको आमा-बाबुले पापक राखिदिएछ । ठूलो भएपछि उसलाई त्यो नाम मनपरेन । उसले आफ्नो आचार्य समक्ष आफ्नो नाम बदलिदिन आग्रह गरेर भन्यो, "भन्ते ! मेरो नाम बडो अप्रिय छ, अशुभ छ, अमंगल छ त्यसैले, मेरो नाम बदलिदिनुहोस् ।" आचार्यले सम्झाउनु भयो, "नाम त केवल प्रज्ञप्ती हो व्यवहार जगतमा बोलाउनको लागि मात्र हो । नाम बदल्नुमा केही मतलब छैन । कुनै व्यक्तिको नाम पापक भएतापनि सत्कर्मद्वारा धार्मिक बन्न सक्छ र धार्मिक नाम भएर पनि दुष्कर्म गरेर पापी हुनसक्छ । मुख्य कुरा त कर्मको हो । नाम बदलेर मात्र कें हुन्छ र ?"

तर ऊ मानेन । आग्रह गर्दै रह्यो । आचार्यले भन्नुभयो, "अर्थ सिद्धी त कर्म सुधारेर मात्र हुन्छ, परन्तु यदि नाम सुधार गर्न नै चाहन्छौ भने जाउ गाउँ वा नगर मा गएर तिमीलाई मंगल लागेको नाम छानेर ल्याऊ तिम्रो नाम बदलिई दिउँला ।"

पापक नामको खोजीमा हिंड्यो । घरबाट निस्कने बित्तिकै उसले शव-यात्रा भेटचो । उसले सोध्यो "को मरेको हाँ ?" मानिसहरूले जवाफ दिए "जीवक" । पापकले विचार गऱ्यो, नाम भने जीवक तर मृत्युको शिकार भएछ । त्यहाँबाट अर्को ठाउँमा गयो । उसले बाटोमा एकजना दीनहीन दु:खी स्त्रीलाई बेस्सरी कुटेर घर बाट निकाली रहेको देख्यो । उसको नाम सोध्यो, उसको नाम त "धनपाली" रहेछ । पापकले सोच्न थाल्यो, नाम भने धनपाली तर धनको अभावको कारण त्यस्तो पिटाई खानु पऱ्यो । फेरि गयो, जाँदा-जाँदा बाटोमा एकजना मान्छे भेटचो, ऊ बाटो भूलेर अरूसँग बाटो सोद्दै थियो । पापकले उसको नाम सोध्यो, "पन्थक" । पापक पुन: सोच्न थाल्यो, अहो ! पन्थकले पनि बाटो भूल्दो रहेछ ।

पापक घर फर्क्यो । पापकलाई अब भने नाम प्रतिको आकर्षण हटिसकेको थियो । उसले कुरा बुझ्यो कि केवल नाममा के छ र ? जीवक पनि मर्दो रहेछ, अजीवक पनि । धनपाली होस् वा अधनपाली दरिद्र हुँदो रहेछ । पन्थक होस् वा अपन्थक जो पनि बाटो भूल्दो रहेछ । नामको महत्व साँच्चि नै निरर्थक रहेछ । जन्मेदेखि अन्धोको नाम 'नयन सुख' । जन्मेदेखि दु:खीको नाम 'सदा-सुख' । मेरो नाम पापक नै भएपनि के फरक भयो र । आफ्नो कर्म सुधारुँला । कर्म नै प्रमुख छ, कर्म नै श्रेष्ठ छ । उसको मनमा कुरा खेल्न थाल्यो ।

जुन कुरा व्यक्तिको नाममा लागू हुन्छ, त्यो सम्प्रदायको नाममा पनि लागू हुन्छ । बौद्ध सम्प्रदायका सबै मानिसहरू बोधि सम्पन्न त हुँदैनन् । त्यस्तै जैन सम्प्रदायका मानिसहरू सबै आत्मजित त हुँदैनन् । न ब्राह्मण सम्प्रदायका सबै ब्रह्म विहारी हुन्छन् । त्यस्तै न इस्लाम सम्प्रदायका सबै समर्पित र शान्त हुन्छन् । जसरी प्रत्येक व्यक्तिमा राम्रा वा नराम्रा गुणहरू हुन्छन् । कुनै पनि सम्प्रदायमा न सबै मानिसहरू राम्रा–राम्रा मात्र हुन्छन् न नराम्रा मात्र । तर सम्प्रदाय प्रति हाम्रो आसक्तिको कारणले हामी आफ्नो सम्प्रदायका हरेक व्यक्ति सज्जन र अन्य सम्प्रदायका व्यक्तिहरू दुर्जन भनी ठान्छौं । बौद्ध, जैन, इसाई, मुस्लिम र हिन्दु भन्ने संज्ञाले कुनै व्यक्ति न सज्जन बन्न सक्छ न दुर्जन । कोही बौद्ध परम पुण्यवान होलान कोही अत्यन्त पापी । यो कुरा सबै सम्प्रदायका व्यक्तिहरूमा लागू हुन्छ । जसरी व्यक्ति चिन्नको लागि कुनै नाम दिइन्छ, त्यसरी नै कुनै सम्प्रदाय चिन्नको लागि कुनै संज्ञा दिइएको हुन्छ । यी नाउँहरूको गुणसित कुनै सम्बन्ध छैन । तेल भरेको कुनै बाकसमा शुद्ध घ्यूको लेवल लगाई दिँदैमा तेल घ्यूमा परिणत हुँदैन, तेल तेल नै रहन्छ । कुनै सुन्दर व्यक्तिको नाम नराम्रो राखी दिए तापनि त्यो कुरूप हुँदैन र कुनै कुरूप व्यक्तिलाई राम्रो नाम राखिदैमा त्यो सुन्दर हुन सक्दैन । फूललाई काँडा र काँडालाई फूल भन्ने गरे तापनि फूल फूल नै रहन्छ र काँडा काँडा नै ।

कोही व्यक्ति हुन त दरिद्र तर नाम राजन्य छ; यस्तो व्यक्तिले जबसम्म उसको नाम सम्बोधन गर्नको लागि मात्र हो भन्ने बुझ्दछ तबसम्म ऊ होसमा छ । तर जुन दिन त्यस नामको घमण्ड दिमागमा चढ्छ र दरिद्र भएर पनि आफूलाई राजन्य मानेर अरूलाई हेयको दृष्टिले

हेर्छ, त्यो व्यक्ति अरूको अगाडि उपहासको पात्र बन्छ । राजन्य नामका हजारौं-लाखौं दरिद्रहरू छन् र सबका सब संगठीत भएर आफूलाई राजा नै मान्न लाग्यो र अरू सबैलाई हेय दृष्टिले हेर्न थाल्यो भने त ती पागलहरूको संगठन केवल उपहासास्पद मात्र होइन कि पूरा समाजलाई नै खतराको कारण हुन जान्छ । ठीक यही दशा हामीहरूको पनि हुन्छ, जब हामी पनि जातियता, साम्प्रदायिकता, राष्ट्रियताको पछ्यौरा ओडेर आफूलाई अरूभन्दा श्रेष्ठ ठानी घृणाको दृष्टिले हेर्न थाल्यौं भने त्यस अवस्थामा हामी पनि समाजको लागि खतरा र अशान्तिको कारण बन्छौं । सत्य त यो छ कि आफ्नो निम्ति खतरा र अशान्तिको कारण बन्छौं । सुख शान्तिबाट बन्चित भएर सत्य धर्मबाट टाढा हुन्छौं ।

धर्मलाई जाति, वर्ण, वर्ग, समुदाय, सम्प्रदाय, देश-राष्ट्रको सीमाभित्र बाँधन सकिन्दैन । मानव समाजको कुनै पनि वर्गमा धर्मवान व्यक्ति हुन सक्छ । धर्ममा कुनै एक वर्ग विशेषको एकाधिकार हुन सक्दैन । धर्मले हामीलाई असल मानिस बन्न सिकाउँछ । असल भनेको असल हो । त्यो आफ्नो सम्प्रदायको मात्र होइन सबै मानव समाजको निमित्त नै शोभा हो । जो असल छैन त्यो असल हिन्दु वा मुसलमान, असल बौद्ध वा जैन, असल भारतीय वा नेपाली, असल ब्राह्मण वा क्षेत्रीय कसरी हुन सक्छ ? जो मानिस असल छ ऊ सही अर्थमा धर्मवान् पनि बन्छ । उसलाई चाहे कुनै नामले बोलावस् के फरक पर्छ र ? गुलाफ गुलाफ नै रहन्छ, नाम बदल्दैमा त्यसको बासनामा कुनै अन्तर आउँदैन । जुनसुकै बगैंचामा फुले पनि फूलले त्यस ठाउँलाई मात्र होइन वरिपरिका सारा वायुमण्डललाई नै आफ्नो सौरभले सुवासित गर्दछ । अतः मुख्य कुरा धर्मवान बन्नुमा छ । भलादमी बन्नुमा छ । नाम चाहे जे सुकै होस् । बगैंचा चाहे जुनसुकै समुदायको होस् त्यहाँ जुनसुकै नामको बोर्ड टांगियोस् फूल फुल्नुपर्छ, सौरभ सुवासित भएको हुनुपर्छ ।

साम्प्रदायिकता र जातीयताको रंगीन चश्मा निकालेर हेरेमा धर्मको शुद्ध रूप देखिन सक्छ । अन्यथा आफ्नो सम्प्रदायको रंग रोगन नामको लेवलले नै सारा महत्व लिन्छ । धर्मको सार महत्व हीन भएर जान्छ । धर्मको कसौटीमा कुनै व्यक्तिलाई घोटेर हेर्‍यो भने सामुन्ने यो देखा पर्न आउँछ कि त्यो कुन सम्प्रदायमा दिक्षित छ अथवा त्यो कुन दार्शनिक मान्यतालाई मान्ने व्यक्ति हो ? वा कुन रूढी परम्परालाई पालन गर्ने हो ? त्यसको आचरण कस्तो छ ? जीवन व्यवहार कस्तो छ ? कुशल छ कि छैन ? पवित्र छ कि छैन ? आत्म-मंगलकारी र लोक-मंगलकारी छ वा छैन ? यदि छ भने ऊ धर्मवान् नै हो । यदि छैन भने उसको धर्मसित केही सम्बन्ध छैन । चाहे उसले आफूलाई जुनसुकै नाम राखोस्, चाहे ऊ जुनसुकै सम्प्रदायको जस्तोसुकै आकर्षक तक्माले विभूषित होस् । धर्मलाई त्यस सम्प्रदायिक तक्माहरूसित के सम्बन्ध ? कोरा नामले, लेवलले के पाइन्छ ? अरूले के पाउलान् ? रक्सी भरेको शीशीमा दूधको लेवल लगाएर पिएमा आफ्नो मात्र हानी हुन्छ । दूधको सट्टा पानी पियो भने प्यास मात्र मेटिन्छ तर बलवान त बन्न सकिन्न् । बलवान नै हुनु छ भने शुद्ध दूध नै पिउनु पर्छ । शीशीको रंग-रूप वा त्यसमा लगाएको लेवल जे सुकै होस् । त्यसको नाम र लेवलले केही फरक पर्दैन । साम्प्रदायिकता, जातीयता र राष्ट्रियता जस्ता दिमागमा राख्नु केवल शीशी र शीशीको नाम त्यसको लेवललाई पूरा महत्व दिनु जस्तै हो । यसबाट दूध गौण भएर जान्छ, धर्म गौण भएर जान्छ ।

आऊ । यी नाम र लेवलहरूबाट अलग्ग रहेर आफ्नो आचरण सुधारौं । वाणीलाई संयमीत गरी झूठ, कडा शब्द, निन्दा र निरर्थक वार्ताबाट बचौं । आफ्नो आजिविकालाई शुद्ध गरौं र जनअहितकारी व्यवसायहरूबाट बचौं । मनलाई वशमा राखौं । मनलाई अत्यन्त सावधान, जागरूक बनाउने अभ्यास गरौं र प्रतिक्षण के भइरहेछ त्यसलाई जानौं साक्षीभावले हेर्न सिकौं । अन्तरमनमा निहित राग, द्वेष र मोहका गाँठोहरू खोलौं । चित्तलाई नितान्त निर्मल बनाऔं । चित्तमा अनन्त मैत्री र करूणाले भरौं । कुनै लेवल नलगाइएको धर्मको यही मंगल विधान हो ।

सद्धर्मको यस सार्वजनीन, सर्वदेशिक, सर्वकालिक, र सर्वहितकारी स्वरुप बढी भन्दा बढी मानिसहरूलाई उपलब्ध होस् र तिनीहरूका हित सुखका कारण बनून् । यही मंगल-कामना छ ।

(साभार-विपश्यना, बुद्ध वर्ष २५५१, २०६४ श्रावण, वर्ष २४, अङ्क ४)

Downloaded from http://www.dhamma.digital

मूर्खको संगत नगर्नु

■ अनिस महर्जन
वर्ष- १३, कक्षा- ८
हिल.टप.उच्च.मा.वि,
वेलुवनारम, ठेचो, ललितपुर

यो संसार अजीब छ, यहाँ कुनै पनि कुराको एक पक्ष मात्र छैन। सबैको दुवै पक्ष हुन्छ। जस्तै यहाँ दिन भए जस्तै रात पनि छ, आगो भए जस्तै पानी पनि छ। त्यस्तै गरी मूर्ख भए जस्तै बुद्धिमानहरू पनि रहेका छन्। साधारण तया यो संसार अनेकतामा एकता हो। मूर्ख शब्दैले हामी बुझ्न सक्छौं कि त्यो नकारात्मक शब्द हो। जो अबुभ छ, अज्ञानी छ त्यो नै मूर्ख हो, त्यस्तै गरि जो ज्ञानी छ, बुझ्ने शक्ति छ त्यो नै पण्डित हो।

मूर्खहरूको संगत नगर्नु बुद्धिमानहरुको संगत गर्नु मंगल हो भनेर भगवान गौतम बुद्धले मंगल सूत्रमा आज्ञा गर्नु भएको छ। मूर्खहरू स्वभावैले नै नीच हुन्छन। नराम्रो विचार गर्नु, नराम्रो वचन प्रयोग गर्नु, नराम्रो कर्म गर्नु नै मूर्खहरूका लक्षणहरु हुन्। ती तीन लक्षण भएमा चाहे त्यो जो सुकै होस्। धनी, गरिव, रंक, अधिकारी, मन्त्री, राजा तर त्यो मूर्ख (बाल) नै हो। मूर्खहरूले विवेकपूर्वत धर्माचरणले सहित भई नजिइकन केवल श्वास एउटाले मात्र जिईरहेका हुन्छन्। अत: तिनीहरूलाई बाल भनिन्छ। संसारमा जति पनि उपद्रव, भय-अन्तरायहरू उत्पन्न हुन्छन्, भइरहेका छन् र भएका छन् ती सबै मूर्खहरूको कारणले हो। हत्या, हिंसा, चोरी डकैती, लुटपाट, भ्रष्टाचार आदि मूर्खहरूका कामहरु हुन्। तर बुद्धिमान व्यक्तिले कहिले पनि मन, वचन र शरीरले अकुशल कर्म गर्दैनन्। बुद्धिमानले आफ्नो शरणमा पर्ने सबैलाई आरक्षण दिने स्वभावको हुन्छ। अत: हामी संगत गर्दा मूर्खहरूको नभई बुद्धिमाहरूको संगत गर्नुपर्दछ। त्यसैले त भगवान गौतम बुद्धले भन्नु भएको छ–

नभजे पापके मित्ते, नभजे पुरिसाधमे,
भजेय्य मित्ते कल्याणे, भजेय्य पुरिसुत्तमें।

यसको भावार्थ यस्तो हुन्छ कि पापी साथीको संगत नगर्नु, अधर्मी पुरुषको पनि संगत नगर्नु, असल कल्याण मित्रको मात्र संगल गर्नु, उत्तम पुरुषको मात्र सत्संगत गर्नु। भगवान बुद्धले जुन पनि कुरा बताए ती फगतै हावाको भरमा बताउनु भएनन् बल्कि आफ्नो बोधिसत्वचर्या कालमा जुन अनुभव उहाँले बटुल्नु भयो त्यसको आधारमा बताउनु भयो। अजात शत्रुले देवदत्त जस्ता मुर्खको संगतका कारण आफ्नो स्रोतापन्न भईसकेको पिताको हत्या गरे। अत: हामीले मूर्खहरुको संगत गऱ्यौं भने कुन सही हो, कुन गलत हो भन्ने कुरा पट्टै पाँउदैनौं। त्यस्तै गरि बुद्धकालीन कुख्यात डाँका अंगुलीमाल मूर्ख गुरु र साथीहरूको संगतका कारण अहिंसकबाट हत्यारा भए तर पछि भगवान बुद्ध जस्ता महाकरुणावान् पुरुषको संगतले अरहन्त सम्म हुन पुगे। अत: हामी जस्ता व्यक्तिका संगत गर्छौं हामी उस्तै हुन पुग्छौं। संगतले राम्रो मान्छे नराम्रो बन्न सक्दछ भने नराम्रो मान्छे राम्रो बन्न सक्दछ। सर्पलाई प्रत्येक दिन दूध ख्वाएर पाले पनि विषै पाल्दछ। अत: मूर्ख भनेका विषालु सर्प समान हुन् जसले रिस उठेको बेलामा हामीलाई मार्न पनि सक्दछ। अत: नेपाल भाषामा एउटा कविता छ–

बरु ज्यू जन्तुतय् नापं
हिला जुईगू वनय् वनय्
इन्द्रया भूवनय् जुसां
मूर्ख नापं मज्यू च्वने
पासाया थ: स्वया भिम्हं
मदुसा बरु या धैर्य
यायेमते तर मूर्खम्ह।

■

योग अभ्यास विधि - भाग ३०

रेकी, योगा शिक्षक एवं प्रा.चि. डा. गोपाल प्रधान
रेकी वैकल्पिक उपचार केन्द्र, भोटाहिटी, काठमाडौं - ४२२४०८५

घुँडाको दुःखाई (पिडा) योगाभ्यासबाट नियन्त्रण हुन्छ

दुःखाईको कारण हाम्रो शरीरमा रोग लाग्नुको एक लक्षण हो। कुनै प्रकारको शरीरमा अन्यास देखिने दुःखाई (पिडा) वात रोगको लक्षण हुन सक्दछ। यसै कारण घुँडा, कम्मर, गर्द्दन हातका जोर्नीहरू, खुट्टाका जोर्नीहरूमा अन्यास पिडा देखिएमा तत्काल दुःखाई कामगर्ने औषधि, मसाज, मालीस, सेक आदि गर्नु हुँदैन किनकि जसबाट विकराल रूप लिन सक्दछ।

यहाँ म घुँडाको दुःखाई (पिडा) नियन्त्रण गर्न केहि विषय वस्तुहरू प्रस्तुत गर्न लागेको छु। कृपया तपाईलाई यस्तो कुनै समस्या छ भने देखि एक पटक प्राकृतिक चिकित्सकबाट सल्लाह सुझाव लिएर मात्र यस विधिलाई अपनाउन अनुरोध गर्दछु।

अतः म यहाँ घुँडाको पिडा नियन्त्रण गर्न उत्तम आसन "जानुशीर्षासन" का बारेमा केही जानकारी प्रस्तुत गर्न लागेको छु।

जानुशीर्षासन– "जानु" अर्थात् घुँडा वा तिघ्रा र "शीर्ष" अर्थात् टाउको भन्न बुझिन्छ।

जानुशीर्षासन गर्ने विधि–

१. सर्व प्रथम दण्डासन अर्थात् दुवै खुट्टा सिधा पसारेर बस्नुहोस्। *चित्र नं. १*

२. दण्डासनमा बसी सकेपछि बायाँ खुट्टा घुँडासम्म मोड़ेर कुर्कुच्चा गुप्ताङ्गमा छुवाएर बस्नुहोस्। *चित्र नं. २*

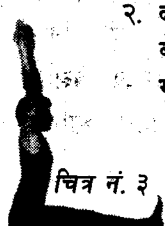

चित्र नं. ३

३. घुँडा खुम्चाएर बसीसकेपछि दुवै हात नली हाड वा पाईतालामा समात्नुहोस्।

४. समातिसकेपछि विस्तारै झुक्दै घुँडा ढोक्ने कोशिश गर्नुहोस्। *चित्र नं. ४*

शुरूशुरूमा तपाईले घुँडा ढोक्नसक्नुहुन्न तर विस्तारै-विस्तारै आफ्नो घुँडा ढोक्नसक्नु हुनेछ। बायाँ साईडमा यो प्रकृया पुरा गरीसकेपछि यही प्रकृया दायाँ पट्टि पनि दोहऱ्याउनु होस्।

जानुशीर्षासन गर्ने अवधि–

जानुशीर्षासन खाली पेटमा गर्नु उत्तम हुन्छ। तत्काल भोजन गर्नासाथ जानुशीर्षासन गर्नुहुँदैन। यदि गर्नुपरे भोजन गरेको चार घण्टा वा खाजा खाएको २ घण्टा पश्चात् मात्र गर्न सकिन्छ। आसन गरीसकेपछि पनि आधा घण्टासम्म ठोस आहार लिनु हुँदैन। ■

आमाको पुकार

■ सुषमा मानन्धर
फसिकेब, न्यूरोड

एकदिन गाँउमा एकजना आमा रोइकराइ रोखेको आवाज आयो। त्यो आवाजमा करुण वेदनाको चित्कार आइरहेको थियो। त्यतिबेला म स्यानै थिएँ, शायद त्यतिबेला म स्कूलमा भर्ना पनि भै सकेकी थिइन, मलाई सम्झना छ राम्ररी। म घरको झ्याल भन्दा निकै स्यानी थिएँ, तर त्यो करुण वेदनाले मेरो मननै पग्लियो।

त्यसैले होला हतनपत्त झ्यालको बार राम्ररी समाती खुट्टा र टाउको तन्काई तन्काई हेरिरहेको थिएँ। कसले कसलाई पिटिरहेको स्पष्ट आवाज मात्र आइरहेछ, तर मान्छे भने राम्ररी ठम्याउन सकिराखेकि थिइन। विचरा त्यो आवाज दोहोरो थियो। करुण चित्कार भने बुढी आमाको तर पिटाईभने तरुण छोराको। किनहो किन मन नमाने पछि, सत्य के हो बुझ्न मन लाग्यो। आमालाई श्रद्धा राख्नुपर्ने वा आमाकै गल्ती भएपनि के ? छोराले आमालाई पिटिरहनु सुन्नेले, देख्नेले हेरिरहनु उचित जस्तो लागेन।

अनि मैले झ्याल तल तिरबाट हिंडिराखेको एक कामदारलाई सोधे– उसले भन्यो रामचन्द्रले आफ्नी आमालाई पिटिराखेको। स्यानै भएपनि मैले तुरुन्त उत्तर दिंए– आमाले मात्रै छोराछोरीलाई पिट्छ तर आमाकै गल्ती भएपनि छोराछोरीले कहिल्यै आमालाई पिट्न हुँदैन। यो जवाफ मेरा घरका नोकरले सुनेपछि उ जिल्लपरी हाँसेर गयो। त्यही दिन राती घरमा त्यो झगडाको फैसला आफ्नै घरमा हजुरबुबा, बुबा र गाँउलेहरुबिच फैसला भयो, त्यो फैसलामा मेरा बुबाले भन्नु भयो– कि यती स्यानी मेरी छोरीलाई त थाहा रहेछ र उसले उतीखेरै आमाले मात्र छोरा छोरीलाई पिट्न हुन्छ, तर छोराछोरीले कदापी आमा माथि हात राख्नु हुँदैन भनि सकेकि थिइन्।

अन्तमा, त्यो माथिको घटनाबाट जस्को जहाँ गल्ती भएपनि आ-आफ्नो गल्ती स्वीकार्नु पर्ने र आदरणीय, श्रद्धा र सत्य संधै पहिलो स्थानमा रहिरहनु पर्छ जस्तो लाग्छ। गल्ती त हुन्छन्नै हार र जीत पनि भै नै रहन्छ तर क्षमा लिनु र दिन सक्नुनै व्यक्तिको महान् गुण हो। ■

Downloaded from http://www.dhamma.digital

धर्मको तीन चरण परियत्ति, पटिपत्ति, पटिवेध

■ शिशिल चित्रकार

भगवान गौतम बुद्धले बुद्धत्व प्राप्त गरे पछि ४५ वर्ष सम्म मानिसहरूको अज्ञानता र मिथ्या दृष्टि हटाउन कुशल कर्ममा लाग्न जोड दिनु भयो । वहाँले व्यक्तिहरुलाई आफ्नो कर्मको फल आफैले भोग्नुपर्ने तथा मानिसहरुले प्रत्येक क्षण आफ्नो चित्तलाई क्लेशमुक्त बनाउनमा लाग्न जोड दिनु भयो न कि सैद्धान्तिक वाद विवाद र कर्मकाण्डमा अल्भिनु । जुन प्रश्न निरर्थक छ तथा व्यक्तिको क्लेश निर्वाणको लागि उपयोगी हुँदैन वहाँ त्यसमा मौन रहनु हुन्थ्यो र यो वहाँको अब्याकृत वचन भनी प्रख्यात पनि छन् ।

भगवान गौतम बुद्धले आफ्नो शिष्यहरूसंग जंगलमा चारिका गर्नु हुँदा वनको रूखको पात हातमा दिलाएर, आफ्नो हातमा भएको रूखको पात बढी छ कि जंगलमध्ये रूखको पात बढी भएको सोध्नुभएको र निश्चयनै जंगलमा रूखको पात बढी भएको भन्ने जवाफ शिष्यहरूबाट पाएपछि वहाँले पनि आफूले पत्तालगाएको ज्ञान पनि धेरै भएको तर आफूले काम लाग्ने कुरामात्र बताएको कुरा सम्भिन योग्य छ ।[1]

भगवान् गौतम बुद्धले खेतको प्रकारमा फरक भएभैं, श्रावकहरूलाई पहिलो तह, उपासक र उपासिकालाई दोश्रो तहको र धर्म श्रवण नभएका व्यक्ति पुद्गलहरूलाई तेश्रो तहको खेत जस्तै मान्नुभएको छ । यसै गरी रथको पाँग्राभैं भिक्षु, भिक्षुणी तथा उपासक उपासिकालाई चार पाँग्रा भन्नुभएको छ ।

यसै सिलसिलामा धम्मपदको अत्तवग्गो अन्तर्गत १६० औं श्लोकलाई स्मरण गर्नु सान्दिर्भिक हुनेछ ।[2]

अत्ता हि अत्तनो नाथो – कोहि नाथो परो सिया
अत्तना'व सुतेन – नाथं लभति दुल्लभं ॥

अर्थ: आफ्नो मालिक आफै हो, आफू बाहेक अरु को नाथ छ ? आफूले आफूलाई दमन गरेकोलाई दुर्लभ नाथ (मालिक) प्राप्त हुन्छ ।

भगवान् गौतम बुद्धले बुद्धत्व प्राप्त गरिसकेपछि संसारका व्यक्तिहरुको अज्ञानता देखी आफ्नो ज्ञान बुझ्न सक्ने व्यक्तिहरु छैनन् भनी निराश हुनु भयो र पछिमात्र धर्म बुझ्न सक्नेहरू पनि छन् भनी आफ्नो ज्ञान बताउन लाग्नुभयो । यस सिलसिलामा भगवान् गौतम बुद्ध स्वयंले आफू उतारकको रुपमा होइन बरु मार्गदर्शक मात्र रहेको भन्नुभएको स्मरणीय छ । धम्मपदको मग्ग वग्गको २७६ औं श्लोकले यो कुरा दर्शाउँदछ ।

तुम्हेहि किच्चं आतप्पं – अक्खातारो तथागता ।
पटिपन्ना पमोक्खन्ति – भायिनो मारबन्धना ॥

अर्थ : तिमीहरू आफैले आ-आफ्नो काम गर्नु पर्दछ, तथागतले केवल मार्गमात्र देखाउनु हुन्छ, ध्यान गर्ने मार्गमा हिड्ने ध्यानी मार बन्धनबाट मुक्त हुन्छ ।

चार आर्यसत्य बुझ्नलाई गौतम बुद्धद्वारा बरोबर जोडदिनु भएको सन्दर्भमा साथै त्रिलक्षण मध्ये अनित्यको सवालमा भगवान् गौतम बुद्धद्वारा प्रतिपादित वचनमा पनि समय अनुरुप परिवर्तन आउन स्वाभाविकनै हुन् । यसै परि प्रेक्ष्यमा भगवान् गौतम बुद्ध स्वयंले तथागतको धर्म नियम पालन भएसम्म स्थिर रहने र पालन नभएमा स्थिर नहुने भन्नु भएको कुरा सम्भिन योग्य छ ।[3]

यस सन्दर्भमा संयुक्त निकाय (षलायतन वर्ग, परिच्छेद ४, जम्बुखादक संयुक्त, अविज्जा सुत्त प्रकरण ९) जम्बुखादक परिव्राजकले सारीपुत्रलाई सोधेको प्रश्नको चर्चा हैर्नु प्रासांगिक हुनेछ ।

अविद्या, अविद्या भन्ने भनिन्छ, आवुस सारिपुत्र, अविद्या भनेको के हो ?

आवुस, दु:खको अज्ञान जी छ, दु:ख समुदयको अज्ञान, दुख निरोधको अज्ञान, दुख निरोध

गामिनी मार्गको अज्ञान, आवुस, यसलाइनै अविद्या भनिन्छ ।

आवुस, यो अविद्याको प्रहाणको लागि केही मार्ग छ त ?

आवुस, निश्चयनै यस्तो अविद्या प्रहाण गर्ने बाटो छ ।

आवुस, अविद्याको प्रहाणको लागि के मार्ग छ त ?

आवुस, यो यही आर्यअष्टांगिक मार्ग हो ।

कुशल कर्मले सुखकर पुनर्जन्म गराउन सक्दछ र जुनसुकै प्रकारको पुनर्जन्मभन्दा जन्मको निरोधलाई नै बढी महत्व दिइनु पर्दछ ।[4] जन्म हुनुनै खतरा हो । सर्वोच्च स्वर्गलोकको जन्मलाई भन्दा कुनै पनि लोकमा पुनर्जन्म नहुनेलाई नै बढी ग्राह्यता दिइनु पर्छ । कोही व्यक्ति अरू

पुनर्जन्मको इच्छा गर्दैन भने उसले चार आर्यसत्यलाई जान्नुपर्दछ र यी चतुरार्यसत्यले नै पुनर्जन्म (भव) को निरोधतिर लैजान्छ भन्ने कुरा बुझ्नु पर्दछ ।[६]

प्रसंगवश महापरिनिर्वाण सूत्रको चर्चा गर्नु सान्दर्भिकनै हुनेछ ।[७]

भिक्षुहरू ! चार आर्यसत्यहरूको अवबोध नहुनाले नै यस प्रकार दीर्घकालदेखि यो संसरण (आवागमन) मेरो र तिनीहरूको भइरहेको छ ।

कुन कुन चार ?

भिक्षुहरू ! दुःख आर्यसत्य, दुःख समुदय आर्यसत्य, दुःख निरोध आर्यसत्य र दुःख निरोध गामिनी प्रतिपद् आर्यसत्य ।

भिक्षुहरू ! यी आर्य सत्यहरूको अवबोध गर्यो कि भवतृष्णा उछिन्न हुन्छ, भव नेत्री (तृष्णा) क्षीण हुन्छ र अनि जातिकै निरोध हुन्छ ।

यहाँ हामी सैद्धान्तिक वादविवादमा अल्भिनुभन्दा मिलिन्द प्रश्नमा बताएका उपासक उपासिकामा हुनुपर्ने जुन गुण बताएको छ, त्यसलाई मनन् गर्न बढी उपयोगी हुनेछ । यी दश गुणहरू यसरी छन् ।[८]

(१) उपासक आफ्नो भिक्षुहरुसंग सुख दुःखमा सहानुभूति राख्नु पर्दछ । (२) धर्ममा अधिपति हुनु पर्दछ । (३) आफ्नो सामर्थ्य दान दिने हुनु पर्दछ । (४) बुद्ध शासन तल गिरेको बेलामा पुरा सामर्थ्यले यसलाई उकास्न प्रयत्न गर्नु पर्दछ । (५) सम्यक्दृष्टि हुनु पर्दछ । (६) कौतुहल भएर जीवनभर अर्को मतमा नलाग्ने हुनुपर्दछ । (७) शरीर र वचनले पुरा संयम हुनु पर्दछ । (८) शान्तिप्रिय र एकता मन पराउने हुनु पर्दछ । (९) खालि देखाउनलाईमात्र धर्मको आडम्बर नगर्ने हुनु पर्दछ । (१०) बुद्ध, धर्म, संघको शरणमा गएको हुनु पर्दछ ।

यसै गरी शब्दमा मात्र जोड नदिने हो भने, भगवान् बुद्धको सम्पूर्ण बुद्ध वचनहरु र त्यस सम्बन्धि ५२६०२ पेज, ७४४८२४८ शब्दहरुमा बुद्ध धर्म बौद्ध धर्म भनी उल्लेख भएको छैन् बरु धम्मिको (धार्मिक), धम्मट्ठो (धर्मस्थ), धम्मिं (धर्मी), धम्माचारी (धर्मचारी) र धम्मविहारी (धर्म विहारी) आदि शब्दमात्र पाउदछौं ।[९]

भगवान् गौतम बुद्धले आफ्नो श्रावकहरु पनि यदि व्यवहारमा धर्म धारणा गरेन भने आफूसंग हुन नसक्ने र यदि गृहस्थहरूनै बरु आफ्नो धर्मधारणमा खरो उतर्न सक्यो भने यी गृहस्थहरूनै आफ्नो नजिक रहेको बताउनु भएको छ ।

धर्मको तीन तह परियत्ति, पटिपत्ति, पटिवेध हुन् ।[१०] आज परियत्तिमा (शैद्धान्तिक ज्ञान) मात्र जोड दिएर कुनै व्यक्तिले पटिपत्ति र पटिवेधमा ध्यान दिएन भने त्यसको औचित्य सावित हुन सक्दैनन् । जसले परियत्ति ज्ञान हासिल गर्दछ, त्यसले पटिपत्ति (व्यवहारिक, प्रतिपति, प्रतिपादन, धर्मधारण गर्दछ अर्थात् शील समाधिको बाटोमा हिंड्छ । मार्ग अवलम्बन गरेको खण्डमा मात्र आफू तथा अरुलाई पनि भलो हुन्छ, खाली शैद्धान्तिक ज्ञानले मात्र भलाई हुन सक्दैन । त्यसै गरी धर्मको तेश्रो तह पटिवेध हो र यसमा व्यक्तिले आफ्नो चित्तको अध्ययन अनुसन्धान शुरु गर्दछ । यस प्रक्रियाबाट मनको विकारबाट मुक्त हुन शुरु हुन्छ । यसरी धर्मको तीनै तह परियत्ति, पटिपत्ति, पटिवेध निकै जरुरी छन् भने परियत्ति, पटिपत्तिको लागि, पटिपत्ति पटिवेधको लागि आवश्यक छ ।

आज देश समाजको विकराल अवस्थालाई मध्यनजर गर्दा देश समाजमा बौद्ध ज्ञान (अध्ययन), व्यवहार र प्रज्ञाको खाँचो भएकोमा दुई मत छैन् ।

सबैको कल्याण होस् ! सबैको मंगल होस् !!

---

१ भिक्षु धीरसुमेधो, धर्मया सागरय् मोति (नेपाल भाषा), पृ. १४९। १५० (संयुक्त निकाय महावग्ग १९ । ५४८)
२ भिक्षु अमृतानन्द, धम्मपद (अनुवाद, नेपाल भाषा), पृ.५३
३ ऐ.ऐ. पृ. २७६
४ भिक्षु धीरसुमेधो, धर्मयम सागरय् मोति, पृ. ४५।४६ (पञ्चकनिपात अंगुतरनिकाय २२ । २७५)
५ वन्च, आर.वि., जीवनको प्रत्येक घडीमा अभिधर्मको उपयोग, पृ. १३७
६ ऐ.ऐ. पृ. २४८
७ ऐ.ऐ. पृ. २४९
८ कुण्डबहादुर वज्राचार्य, मिलिन्द प्रश्न (अनुवाद), पृ. १२७
९ गोयन्का, सत्यनारायण, धारण करे तो धर्म पृ. १३
१० सत्यनारायण गोयन्का, जागे मंगल प्रेरणा पृ. २७९

Downloaded from http://www.dhamma.digital

शीलपारमिता

■ हरिप्रसाद पराजुली

बौद्ध वाङ्मयमा चर्चा गरिएका दश पारमिता धर्ममध्ये शीलपारमिता एक हो। नेपाली बृहत् शब्दकोशले राम्रो बानीबेहोरा, असल चालचलन, चरित्र, स्वभाव, प्रकृति आदिलाई शीलको अर्थका रुपमा लिएको छ। बौद्ध विद्वान् आचार्य भिक्षु कुमार काश्यपले शील शब्द सीसबाट निर्मित भएको उल्लेख गरेका छन्। सीसको अर्थ टाउको हुन्छ।

शीलको सामान्य अर्थ सदाचार हो। बुद्धको समयसम्म धर्म सदाचार हो। बुद्धको समयसम्म धर्म अर्थात् पुण्यका अर्थमा पनि शील शब्द प्रयोग गरिन्थ्यो। सम्पूर्ण दु:खको जड शरीर ठानेर त्यसलाई हदैसम्म दु:ख दिने हठयोगीहरुले पनि आफ्नो साधनालाई शील नै भन्थे। उनीहरुकै प्रभावमा परेर बुद्धले पनि बुद्ध हुनुअघि शरीरलाई अतिशय कष्ट दिएका थिए तर पनि यो मार्ग बोधिज्ञानका लागि निष्फल भएपछि उनी मध्यमार्गको खोजीमा लागे। बोधिज्ञान प्राप्तिका लागि उनले जेजे आचरण गरे त्यही नै पछि शीलका रुपमा परिचित भयो।

सत्संग गर्नु, राम्रो काम गर्नेलाई प्रेरणा, हौसला दिनु, अपराधीलाई क्षमा दिनु र उसलाई सुधार्ने प्रयत्न गर्नु, अरुको गुण प्रकाशित गर्नु, आफ्नो दोष सुधार्नु आत्मालोचना गर्नु, सत्कार्यमा अल्छी नगरी लाग्नु, अरूको सहयोग गर्नु, रोगीको सेवा गर्नु, अपराधीलाई अपराध गर्न दुरुत्साहन कार्य शीलपालनाअन्तर्गत पर्छन्।

बुद्ध, बोधिसत्व र आमाबाबु सम्मान गर्न सबैभन्दा योग्य ठानिन्छन्। उनीहरूको यथायोग्य सम्मान र उनीहरूलाई सहयोग गर्नु पनि शीलपालनाअन्तर्गत नै पर्छ। आफूलाई शीलपालनाबाट च्युत गराउने परिस्थिति जन्मेमा बोधिसत्वहरु ज्यान नै होम्न तत्पर भएका विभिन्न दृष्टान्त जातककथामा पाइन्छन्। मातुपोषक जातक यस्तै एक उदाहरण हो। यस जातकमा उल्लेख भए अनुसार हिमालयको निकटवर्ती वनप्रदेशमा एउटा सेतो हात्ती उसको समूहको नाइकेका रुपमा रहन्थ्यो। केही समयपछि उसले आफ्नी आमा अन्धी भएको थाहा पायो।

आमाको सेवा गर्न उसले आफ्नो नायकत्व त्याग्यो। अन्धी आमाको सेवासुश्रुषामै समय बिताइरहेको अवस्थामा एक दिन उसले एउटा मानिस बाटो बिराएर जंगलमा भौंतारिरेको देख्यो।

उसलाई त्यस मानिसप्रति दया लाग्यो र बाटो देखाइदियो। सर्वाङ्ग सेतो हात्ती देखेर आश्चर्यचकित भएको त्यस मानिसले राजदरबारमा पुगेर हात्तीबारे सबै कुरा बतायो। राजा लोभी, हात्ती समात्न सिपाहीं खटाइहाले। हात्ती सिपाहींको कब्जामा पर्‍यो र दरवारमा ल्याइयो। दरवारबाट दिइएका स्वादिष्ट भोजन उसले स्विकारेन। आफ्नी अन्धी आमाको अवस्थाबाट चिन्तित हात्ती खाना नखाएपछि दुब्लायो र अन्तत: बिरामी पर्‍यो। यसपछि भने राजा स्वयं उपस्थित भएर सोध्दा हात्तीले आमाको अवस्थाबारे बताएर विलाप गर्‍यो। हात्तीको विलाप सुनेपछि राजाले उसलाई बन्धनमुक्तगरिदिए।

यस कथामा वर्णित हात्ती सामान्य हात्ती नभएर हात्तीका रूपमा जन्मेका बोधिसत्व थिए। बुद्धत्वप्राप्तिका लागि कयौं जन्मदेखि साधनारत व्यक्तिलाई बोधिसत्व भनिन्छ। आधुनिक भौतिकवादी चिन्तनमा यस्ता कथालाई काल्पनिक र उडन्तेको संज्ञा दिइए पनि यसले शीलपालना प्राणभन्दा पनि महत्वको भएकोमा जोड दिएको छ। अन्धी आमाको सेवा गर्नु शीलपालना हो। यसरी हेर्दा मानवले आफ्ना कर्तव्य निर्वाह गर्नु पनि शीलपालना अन्तर्गत पर्ने स्पष्ट हुन्छ। आमाबाबु र गुरुप्रतिको कर्तव्य समाज एवं राष्ट्रप्रतिको दायित्व निर्वाह यी सबै शीलपालनाकै विविध रूप हुन्।

वर्तमानमा आफ्नै लागि मात्र बाँच्नेहरूको संख्या ह्वातै बढेको छ। परिवार तथा समाजप्रतिका कर्तव्य इमान्दारीपूर्वक निर्वाह गर्नेको संख्या न्यून हुँदै गएको अवस्था एकातिर छ भने अर्कोतिर त्यही एकांकी जीवन पनि आनन्ददायक छैन, असन्तुष्टि, क्लेष आदिबाट परिवेष्टित छ। यस्तो अवस्थामा धार्मिक प्रयोजनका लागि नभए पनि शीलपालनामा आफूलाई लगाइयो भने मानवीय गरिमाको पूनप्राप्तिको बलियो सम्भावना देखापर्छ।

शील क्रयविक्रय गर्न मिल्ने विषय होइन। शीलको अर्थ नैतिक गुण बढाउन गरिने अनुष्ठान पनि होइन। यो त कर्तव्यपालनको विषयमात्र हो। कसैले झूटो बोल्न हुँदैन भनेर दिनमा हजारचोटि दोहार्‍याए पनि जबसम्म यसले यसलाई व्यवहारमा उतार्दैन तबसम्म कुनै उपलब्धि हुँदैन। शीलबारे जानकारी दिने काम अग्रजको हो, पालन आफैंले नै गर्नुपर्दछ।

"नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स"

मिलिन्द-प्रश्न – ५

(संक्षिप्त वृतान्त)

अनुवादक : आनन्द प्रधान

१०. नागसेनको अपराध र उसको लागि दण्ड कार्य

बीस बर्षको उमेर भएपछि ती असंख्य अर्हतहरुले रक्षित तलमा आयुष्मान नागसेनको उपसम्पदा गरिदिए। उपसम्पदा गरेको एक रातपछि बिहान आयुष्मान नागसेनले पात्र र चीवर लिएर आफ्नो उपाध्यायसित भिक्षाटनको निमित्त गाँउमा जानुभयो। त्यो समयमा अर्को मनमा यो कुरा उठ्यो– "अहो ! मेरो उपाध्याय तुच्छ (क्षुद्र, नीच) हुनुहुन्छ, मूर्ख हुनुहुन्छ। भगवान बुद्धको अवशेष (बाँकी) उपदेशहरु छोडेर उनले मलाई पहिले अभिधर्म पो पढाउनु भयो।"

त्यति बेला आयुष्मान रोहणले आफ्नो ध्यान बलले आयुष्मान नागसेनको मनको कुरो थाहा पाएर भन्नुभयो– "नागसेन ! तिम्रो मनमा अनुचित वितर्क (आशङ्का, संशय, सन्देह उठिरहेको छ। तिमीले यस्तो विचार गर्नु ठीक छैन्।"

त्यति बेला आयुष्मान नागसेनको मनमा यो भयो– "बडो आश्चर्य ! बडो अचम्म छ !! मेरो आचार्यले आफ्नो ध्यान बलले अरुको मनको कुरो जान्नु हुन्छ। मेरो उपाध्याय ठूलो पण्डित हुनुहुन्छ। मैले वहाँसित क्षमा माग्नुपर्छ।

यो कुरो सोचेर उनलाई भन्नुभयो– "भन्ते ! मलाई क्षमा गर्नुहोस्। फेरि कहिले पनि यस्तो कुरो मनमा उठ्न दिने छुईंन।"

आयुष्मान रोहणले भन्नुभयो– "नागसेन ! यति भन्दैमा म क्षमा दिन्न। सुन ! सागल नामको एउटा नगर छ, जहाँ मिलिन्द नामको एउटा राजा राज गर्छ। उसले मिथ्या-दृष्टि (झूठो धारणा) बिषयको प्रश्नहरू सोधेर भिक्षु संघलाई दिक्क तुल्याउनुहुन्छ। यसकारण तिमी त्यहाँ गएर त्यो राजालाई चित्त बुझ्ने जवाफ दिएर उसलाई सतुष्ट बनाऊ। तब मात्र म तिमीलाई क्षमा दिनेछु।"

"भन्ते ! एउटा मिलिन्द राजाको कुरै नगर्नुहोस्, यदि जम्बूद्वीपको सबै राजाहरु आएर एकसाथ मसित प्रश्न सोध्छन् भने पनि म तिनीहरु सबैको प्रश्नको उत्तर दिएर शान्त पार्नेछु। तपाईंले मलाई क्षमा गर्नुहोस्।"

अहँ क्षमा दिन्न।

यसो भए भन्ते ! यो तीन महिनासम्म म कहाँ बसूँ ?

नागसेन ! वत्तनीय आश्रममा आयुष्मान अस्सगुत्त बस्नुहुन्छ। तिमी त्यही उनी भएको ठाँउमा जाऊ र मेरो तरफबाट उनको चरणमा वन्दना (प्रणाम) गरेर भन– "भन्ते ! मेरो उपाध्याय तपाईको चरण (पाउ) मा शिरले प्रणाम गर्नुहुन्छ र तपाईको कुशल क्षेम (सुख र स्वास्थ्य) बारे सोध्नुहुन्छ। यो तीन महिनासम्म तपाईको सान्निध्य (छेउ, नजिक) मा बस्नको निमित्त यहाँ पठाउनु भएको छ।"

"तिम्रो उपाध्यायको नाम के हो ?" भनेर यदि सोध्नुभयो भने मेरो नाम लिएर भन्नु "रोहण स्थविर"। अनि यदि सोध्नुभएमा "मेरो नाम के हो ?" त्यति बेला भन्नु– "भन्ते ! तपाईंको नाम मेरो उपाध्यायले जान्नुहुन्छ।"

हवस् भनेर आयुष्मान नागसेनले आयुष्मान रोहणलाई प्रणाम तथा प्रदक्षिणा (परिक्रमा) गरेर लुगा लगाएर तथा पात्र चीवर लिएर विस्तार विस्तार चारिका (भिक्षाटन) गर्दै वत्तनीय आश्रममा आयुष्मान अस्सगुत्त भएको ठाँउमा पुग्नुभयो। उनको छेउमा गएर प्रणाम गरेर एक छेउमा उभिनुभयो। उभिएर उनलाई भन्नुभयो– "भन्ते मेरो उपाध्यायले तपाईको चरणमा शिरले प्रणाम गर्नु हुन्छ र कुशल-मंगल (सुख र स्वास्थ्य, कुशल क्षेम) बारे सोध्नुहुन्छ। मेरो उपाध्यायले यो तीन महिनासम्म तपाईंको नजिकमा बस्नको निमित्त पठाउनु भएको छ।

आयुष्मान अस्सगुत्तले भन्नुभयो–"तिम्रो नाम के हो ?"

भन्ते ! मेरो नाम नागसेन हो

तिम्रो उपाध्यायको नाम के हो ?

भन्ते ! मेरो उपाध्यायको नाम रोहण स्थवीर हो।

मेरो नाम के हो ?

भन्ते ! तपाईको नाम मेरो उपाध्यायले जान्नुहुन्छ।

नागसेन ! हुन्छ, आफ्नो पात्र र चीवर राख।

भन्ते ! हवस्।

पात्र र चीवर राखिसकेपछि अर्को दिन (भोलिपल्ट) परिवेण (पढ्ने पढाउने ठाँउ) मा झाडू लगाएर मुख धुनको लागि पानी र दतिउन उचित ठाँउमा राखिदिनु भयो। स्थविरले झाडू लगाउनु भएको ठाँउमा फेरी दोहोऱ्याएर झाडू लगाउनु भयो। त्यो पानी छोडेर अर्को पानी लिनुभयो त्यो दतिउन नलिएर अर्को दतिउन लिनुभयो केही कुराकानी गर्नुभएन। यसरी सात दिन गरेर सातौं दिनमा फेरि सोध्नुभयो। फेरि पनि नागसेनले त्यही उत्तर दिनुहुँदा वर्षावासको अधिष्ठान गर्नुभयो। क्रमश:

Downloaded from http://www.dhamma.digital

बुद्ध जित: छु जूगु थौं

■ बुद्धरत्न शाक्य 'कू'

छंत जि म्ह मस्यूगु मखु,
छ नापं थ:लाय् जि फुगू मखु,
जीवन ध्व नां जक जुल ।
बुद्ध जित ध्व छु जूगु थौं ?

दु:ख निदानया लें भुठ मखु,
शील समाधी नं फलहीन मखु,
अथेसां ध्व जिगु लँ जक जुल ।
बुद्ध जित ध्व छु जूगु थौं ?

धर्म जि थन मह्‌स्यो:म्ह मखु,
संघ जि थन मदुम्ह मखु,
अथेंसा जि थन याकचा जुल ।
बुद्ध जित ध्व छु जूगु थौं ?

स: संगीत गनं बा:गु मखु,
जीवन धारा गनं दयुगु मखु,
अथेसां मानव छु जूगु मसिल ।
बुद्ध जित ध्व छु जूगु थौं ?

बौद्ध वृद्धाश्रमको नवौं वार्षिक सभा

बौद्ध वृद्धाश्रम बनेपाको नवौंसाधारण सभा सम्पन्न भएको छ । उक्त सभाले वृद्धाश्रमको कार्यकारिणी समिति पुनर्गठन गरेको समाचार छ ।

संरक्षिका - धम्मवती गुरुमां
अध्यक्ष - भिक्षु कोण्डण्य
उपाध्यक्षहरू - मोतिलाल शिल्पकार र इन्दिरा मानन्धर
महासचिव - श्याम कृष्ण मानन्धर
कोषाध्यक्ष - दिलरत्न शाक्य
सल्लाहकार - सानुरत्न स्थापित
सदस्यहरू - भिक्षु राहुल, भिक्षु निग्रोध, अनुपमा गुरुमां, बखतबहादुर चित्रकार, आशाकाजी सेवक र बासन्ती देवी वज्राचार्य ।

दिवंगत भिक्षु सुमंगल महास्थविरले उक्त बौद्ध वृद्धाश्रम स्थापना गर्नु भएको थियो ।

अनाथ बाल आश्रम (मेत्ता सेन्टर) लाई सहयोग

१) Dr. H.S.B.Fhenna Koon (WHO) Srilanka रु. २५०००।-
२) चण्डेश्वरी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था, बनेपा बालिका ३ जनालाई छात्रवृत्ति रु. ८०००।-
३) Gorkha Bruary P.Ltd, Mukundpur, Nawalparasi रु. ४५००।-
४) U.K. Dayanand, Srilanka रु. २५००।-
५) हेरालाल नकर्मी रु. १०००।-
६) निष्ठा, तयो, श्रीकेश ताम्राकार शिकागो, अमेरिका, श्रद्धाकमल रु. ३०००।-
७) हरिमान रंजित, छाउनी रु. ५१०।-
८) जनकमाया रंजित, छाउनी रु. ५००।-
९) बाबुराजा तुलाधर, ग्लास हाउस रु. ५००।-
१०) केशचन्द्र शाक्य, बनेपा रु. ३००।-
११) ध्यानकुटी भन्तेहरू प्रमुख, बालिकाहरूलाई भोजन दान गराउनेहरू प्रदीप रत्न ताम्राकार, मरु; सानुराजा शाक्य परिवार र नीता बास्कोटा, खुसिबूं रु. ५००।-

धर्मकीर्ति पत्रिकाको विशेष सदस्यहरु

[illegible]
[illegible] ललितपुर
[illegible]

श्रीमती विना कुमारी बज्राचार्य
डिल्लीबजार चाल्ली प्र. पछाडि
रु. १०००।-

बिनु सुवाल
ठहिटी, काठमाण्डौ
रु. १०००।-

श्रीमान् नविन महर्जन
पानी पोखरी, काठमाडौं
रु. १०२५।-

पहिले आफू व्यवस्थित हुनुपर्छ

– नरेन्द्रनाथ भट्टराई

अर्ती उपदेश दिने मानिस एक मात्र खोज्नु सयौं मिल्छन् । खोज्दै नखोजी चुप लागेर बसेको देखे भने घर घरमै आएर पनि अर्ती दिन थाल्दछन् । बूढापाका मात्र होइनन् बच्चाले पनि मौका पायो कि उपदेश दिन थाल्दछ । आजका प्रायशः मानिस स्वयं आफू आफ्नो घर र आफ्ना जहान परिवार अव्यवस्थित छन् तर तिनै मानिस देश सुधार गर्ने, समाज सुधार गर्ने बारेमा भाषण प्रवचन गर्ने, त्यस्तो संस्थाको महत्वपूर्ण पद ओगटेर बस्ने तथा अन्तराष्ट्रिय समस्या हल गर्ने जस्ता समेत अनेक कुरा लेखेर बोलेर प्रतिष्ठित बन्न पुगेका छन् ।

एकजना समाजसेवी, परोपकारी, विद्वान् प्रतिष्ठित व्यक्तिले धेरै प्रयत्न र परिश्रम गर्दा पनि समाजमा, देशमा, व्यवस्था मिलाउन नसकेर हैरान हुँदै सन्तकहाँ गएर यस्तो प्रश्न गरे, 'म अहिले ७० वर्ष पुग्न लागिसकें, समाजशास्त्र, धर्मशास्त्र र मनोविज्ञानमा स्नातकोत्तर छु । ३० वर्षको उमेरदेखि म समाज सुधारको, मानव कल्याणको, देश सेवाको कार्यमा हर बखत व्यस्त छु । स्वदेशमा मात्र होइन विदेशहरूमा समेत मेरो प्रतिष्ठा छ तर मेरो सबै परिश्रम निरर्थक भइरहेछ म के गरौं ?' प्रश्न सुन्दा हाँस्दै सन्तले भन्नुभयो, 'हेर बाबू ! तिमी स्वयं असफल व्यक्ति भएकोले सबैतिर असफलता मात्र पाउँछौ, तिमी स्वयं अशान्त छौ भने तिमीले अरुलाई कसरी शान्ति दिन सकौला ! समाजको, देशको, विश्वको फिक्री छोड । पहिले आफ्नो फिक्री गर आफूलाई चिन आफूलाई सुधार । सबभन्दा महत्व कुरा तिमी आफै हौ । यसैलाई ध्यान दियौ भने अरु समस्या स्वतः समाधान हुन्छन् । यति भनेर सन्तले ती समाजसेवीलाई एउटा अन्धकार कोठाभित्र लैजानुभयो र भन्नुभयो, 'लौ त बाबू ! यो कोठा सफा गर र यहाँभित्रका मालसामान राम्ररी मिलाएर राख !' आश्चर्य मान्दै समाजसेवीले भने, 'अँध्यारोमा कसरी सफा गर्ने ! अनि कसरी भित्रका सामानहरू व्यवस्थित पार्ने !' के गर्नुपऱ्यो त कोठा सफा गर्न र व्यवस्था मिलाउन ? भनी सन्तले सोध्नुहुँदा ती मानिसले भने, 'या त बत्ती बाल्नुपऱ्यो या त झ्याल खोलेर प्रकाश कोठामा पार्नुपऱ्यो अनि मात्र काम गर्न सकिन्छ ।' महात्माले बन्द झ्याल खोलिदिनुभयो, कोठा कलमल्ल भयो । कहाँ के छ, कहाँ के मिलाउनु रहेछ सबै देखियो अनि ती मानिस व्यवस्था मिलाउन अघि सरे । तब सन्तले, 'भैगो ल हिंड अब जाऊँ, यो त तिमीलाई मैले दृष्टान्त देखाइदिएको मात्र हुँ । हेर ! जसरी अन्धकार कोठामा सफा गर्न र त्यहाँ मालसामान व्यवस्थित पार्न सकिन्न त्यसको लागि पहिले झ्याल खोल्नुपर्दछ, त्यसैगरी सर्वप्रथम ज्ञानरुपी झ्याल खोल्नुपर्दछ र आफूलाई चिनेर आफैंलाई सुधार गर्नुपर्छ । तब मात्र अरुको सुधार गर्न सकिन्छ ।' ■

> १. मनको स्वभावले चञ्चलता हो, मन रहिन्जेल चञ्चलता हुँदैन । [illegible] कारण हाम्रो संस्कार, धारणा र मान्यता हुन् । [illegible]
>
> २. [illegible]
>
> [illegible]

"धेरै बोल्ने गर्दैमा धर्मधर कहलाइन्न, थोरै मात्र सुनेर पनि तदनुसार आचरण गर्ने नै धर्मधर कहलाइन्छ, उसको धर्ममा प्रमाद हुँदैन ।" – धम्मपद

Downloaded from http://www.dhamma.digital

बुद्ध धर्ममा ज्ञानमालाको सम्बन्ध

– सुभद्रा स्थापित, इन्द्रचोक

आमाले आफ्नो सन्तानहरु हुर्काउन, वढाउन र उन्नतिको लागि जतिसुकै दुःख कष्ट सहेरपनि अगाडि वढाउन खोजिरहेको रहन्छ । त्यस्तै ज्ञानमालाले पनि सधैं सबैलाई हरबखत ज्ञाननै दिन खोजिरहन्छ । ज्ञानमालालाई विभिन्न अर्थ लगाएर हेर्न सकिन्छ । तर त्यहाँ अहिले ज्ञान+ माला भन्नाले ज्ञानैज्ञान सम्बन्धिको मात्र टिपेर उनेको माला हो । यदि अज्ञानको छ भने केलाएर फाल्न सक्नुपर्छ ।

बुद्ध धर्म उत्थानको लागि यसले हरेक क्षेत्रमा सहयोग पुराउने गरिरहन्छ । यसभित्र कस्तो खालको गेडा छ ? र भन्न खोजेको तात्पर्यको भाव बुझ्नसक्नु पर्छ । त्यसभित्र मनुष्य जीवनमा गर्न हुने, गर्न नहुने, पाप र पुण्यका साथ-साथै बुद्ध धर्मका ज्ञान आदि अन्य घटलाग्दो मार्मिक कुराहरु घुसारेर लेखेको हुन्छ । यस्तो सुनेर धेरैजसो मोहित र रागमानै डुब्ने पनि हुन्छ । तर त्यसरी लिप्त भएर डुबिरहन चाहिं हुँदैन । जसले गर्दा सुमार्गको बाटो पर्नु सट्टा कुमार्गमानै परिन्छ । त्यसैले राम्रो ज्ञानजति आफ्नो जीवनमा उतारेर प्रयोग गर्ने, अनि अरुलाई पनि त्यस्तै सिकाउन सक्नुपर्छ ।

राणाकालिन शासनमा बुद्धको धर्म कुनै कार्य गरेको थाहापायो भने कडा दण्ड सजाँय दिने र अझ देशबाटनै निकालिदिन्थ्यो । त्यस्तो समयमा समेत १९९४ मा श्रद्धेय भिक्षु प्रज्ञानन्दले बुद्धधर्म उद्धानको लागि ज्ञानमालाको स्थापना गर्नुभयो ।

किण्डोल विहारमा श्रद्धेय कर्मशिल भन्तेले यसको लागि सहयोग गर्नुभयो । जसले गर्दा धेरै उपासक-उपासिकाहरु सो सुन्नको लागि विस्तार विस्तारै आउन थाल्यो । अनि केहि मात्रामा घामको उज्यालोले चियाय्झैं चियाउन थाल्यो । बुद्ध धर्मको ज्ञान बुझेपछि कोही-कोही महिलाहरु समेत गृहस्थि जीवन त्यागेर भिक्षुणी भएर गयो ।

त्यसबेला श्रद्धेय प्रज्ञानन्द भन्तेज्यूले लेख्नु भएको ज्ञानमालामा "शान्तिवान हुन जाउ... करुणावान जीवनको गुणलाई देखून" भन्ने थियो । त्यस्तै श्रद्धेय अमृतानन्द भन्तेज्यूबाट लेख्नु भएको "बुद्धले जूतो पञ्चशील सिकून" भनेर हुन । अरु श्रद्धेय सुबोधानन्द, श्रद्धेय प्रज्ञानन्द आदि अन्य विद्वान वर्गहरूले पनि मुटुनै छुने गरि लेख्नु भएको पाइन्छ । कोही कोही विरामी भइरहेका व्यक्तिले त्यो सुनेपछि विरामीको रोग समेत हराएर निको भएको अनुभव हुन्थ्यो ।

आजको २१ औं शताब्दीमा बुद्ध धर्म उत्थान गर्नको लागि विभिन्न साधनहरु मध्ये यो पनि एक महत्वपूर्ण साधन हो । त्यसैले यसको महत्व बढेर गएको छ । यसलाई अझ सुव्यवस्थित पार्न सक्यो भने झन सुनमाथि सुगन्ध थपेझैं हुन्छ । त्यसको लागि मिल्ने ताल, सुर, लय, राग र गाउने मान्छेको सुमधुर स्वरको साथ साथै हार्मोनियम, तबला, माइक, बाँसुरी आदि अन्य साधनहरु भयोभने ठूलो सहयोग मिल्नेछ । आज यसको महत्व थाहापाएर ७३ वटा जति ज्ञानमालाको व्यवस्था भइसकेको छ ।

अरुहरूको जस्तो हाम्रो धर्मकीर्ति विहारमा पनि श्रद्धेय धम्मवती गुरुमांको नेतृत्वमा केही वर्ष अगाडि देखि मात्र ज्ञानमाला भजन भनेर व्यवस्था गरेर स्थापना गर्नुभयो । यसको प्रमुख श्री जुजुभाइ शाक्य र सचिवमा प्रेमलक्ष्मी र अन्य थुप्रै सदस्यहरू हुनुहन्छ । अनि बेला-बखतमा श्रद्धेय धम्मवती गुरुमांको आज्ञा अनुसार ठाँउठाँउबाट निमन्त्रणा आयोभने बुद्ध धर्म सम्बन्धि ज्ञानमाला भजन गर्न जाने व्यवस्था गरिदिनु भयो । यसरी बुद्ध धर्म बारे थाहा नपाउने ठाँउमा गएर धर्म प्रचार गर्न जाने एउटा विशेष साधन पनि हुन गयो । त्यसैले बुद्ध धर्ममा यसको सम्बन्ध भएकोले सबैले आनन्दले सुन्न र बुझ्न सक्ने मौका पनि पाइनेभयो । ■

जात र धन ठूलो कि शील ठूलो

■ भिक्षु संवरक्षित

धेरै समय अघिको कुरा हो । बनारस देशमा ब्रह्मदत्त राजाले राज्य गर्दथ्यो । त्यतिबेला बोधिसत्त्व राजाको पुरोहित ब्राह्मणका रूपमा जन्मेका थिए ।

पुरोहित ब्राह्मणको चरित्र राम्रो थियो । ऊ धर्मात्मा र दानी थिए । सदाचारमा बस्दथे । सबैप्रति दया-करुणा राख्दथे । शिल्पविद्यामा निपुण थिए । उनका यही गुणले गर्दा राजाले उसलाई विशेष मान-सम्मान गर्दथे ।

एक दिन पुरोहितको मनमा खुल्दुलि जाग्यो, 'राजाले आफूलाई विशेष सम्मान गरेको आफ्नो जात, गोत्र र धनलाई हेरेर हो कि अथवा आफ्नो शील सदाचारलाई हेरेर हो । एकपल्ट परीक्षा गर्नुपर्‍यो ।'

त्यसपछि पुरोहितले दरबारबाट फर्किने बेला बाहिर रहेको सरकारी सुनको पसलबाट एउटा असर्फि (सुनको पैसा) सुटुक्क लिएर आफ्नो बाटो लागे । पसलेले देखेर पनि राजाको पुरोहित हो भनेर चुप लागेर बस्यो ।

अर्को दिन पनि पुरोहितले उस्तै गरी दुइवटा असर्फि लिए । अनि आफ्नो बाटो लागे । यस बखत पनि पसलेले शीलवान् ब्राह्मण हो भनेर चुप लागेर बस्यो ।

फेरि अर्को दिन पुरोहितले तेस्रोपल्ट पनि त्यहीं पसलबाट एक मुठ्ठि असर्फि लिए र आफ्नो बाटो जान लाग्यो । 'शीलवान् ब्राह्मण भनेको त चोर पो रहेछ' भनी पसलेले यसपटक पुरोहितलाई छोडेन । "चोर, चोर" भनेर कराउँदै पुरोहितलाई समाते । उसको आवाज सुनेर दायाँबायाँबाट मान्छेहरूको भीड जम्मा भयो । सबैले उसलाई समातेर हातलाई पछाडिबाट बाँधे । दुई चार हात हाने, लात पनि दिए । अनि उसलाई राजा समक्ष हाजिर गराउन राजदरबारमा लगे ।

बाटोमा एकजना चटके भेट्यो । ऊ एउटा सर्पबाट चटक देखाउँदै थियो । कहिले सर्पको पुच्छर समातेर, कहिले घाँटी समातेर अनि कहिले सर्पलाई आफ्नो घाँटीमा बेरेर मान्छेहरूलाई मनोरञ्जन गराइरहेको थियो । यस्तो दृश्य देखेर बाँधिएर आएको पुरोहितले भने– "हे चटके, सर्पलाई त्यसरी जहाँ पायो, त्यहाँ समात्नु ठीक छैन । विषालु सर्पले टोक्न सक्छ । घाँटीमा मात्र समात्नु राम्रो होला ।"

यो सुनेर चटकेले भन्यो– "हे ब्राह्मण, यो सर्प आफ्नो ठाउँमा शीलवान् छ, तिमी जस्तो

Downloaded from http://www.dhamma.digital

दुश्शील छैन । त्यसैले यो सर्पले टोक्दैन ।"

यस्तो सुनेर पुरोहितको मनमा लाग्यो, 'सर्पजस्तो विषालु प्राणले पनि टोक्न छोडेपछि शीलवान् भनी आदर-सम्मान गर्दा रहेछन् । अहो, संसारमा शीलनै उत्तम छ, शीलनै श्रेष्ठ छ ।'

पुरोहितलाई जनताले राजाको अगाडि राखेर भएको सबै कुरा सुनाए । शीलवान् भनेर विशेष सम्मान गरेको पुरोहितले चोरेको देखेर राजालाई दुःख लाग्यो । अनि दूतहरूलाई आज्ञा दियो– "हे दूतहरू, लैजाऊ यो दुष्ट पुरोहित ब्राह्मणलाई मेरो आँखाबाट टाढा । राजदण्ड देऊ यसलाई ।"

राजाले आफूलाई सजाय दिन लागेको देखेर पुरोहितलाई अब राम्ररी थाहाभयो, आफ्नो शील र चरित्रलाई देखेर नै राजाले आफूलाई विशेष सम्मान

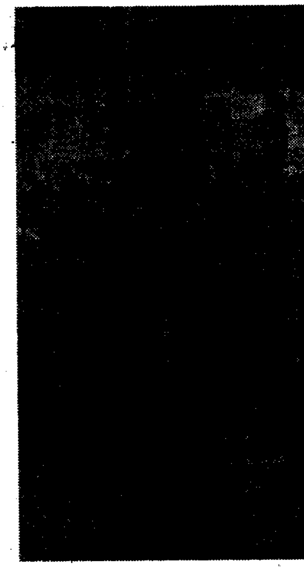

र आदर गरेको रहेछ । जात, गोत्र र धनलाई हेरेर होइन रहेछ ।

तब, पुरोहित ब्राह्मणले भने– "महाराज, म चोर होइन ।"

राजालाई आश्चर्य लाग्यो– "तिमी कसरी चोर होइनौ ? यत्तिका मान्छेहरू साक्षि छन् ।"

पुरोहित ब्राह्मणले आफ्नो कुरा राखे– "महाराज, त्यो सबै परीक्षा गर्नको लागिमात्र गरेको थिएं कि हजूरले मलाई शीललाई देखेर विशेष सम्मान गरेका हुन् कि अथवा जात र धनलाई हेरेर हुन् । आज मैले राम्ररी जानें, संसारमा शील नै ठूलो रहेछ, शीलनै कल्याणकारी रहेछ ।"

पछि पुरोहित ब्राह्मणले राजाको, परिवारको अनुमति लिएर ऋषिभेषमा हिमालयतिर लागे । त्यहाँ उनले राम्ररी शीललाई पालन गरे । ध्यान-भावना गरे । पछि उनले पञ्चअभिज्ञा र अष्टसमापत्ति ध्यान भन्ने ठूला-ठूला ध्यानहरू पनि प्राप्त गरे । उनको जीवन सुखमय भयो ।

स्रोत- सील वीमंस जातक

॥ आरोग्या परमालाभा सन्तुट्ठि परम धनं, विस्सासा परमञाति, निब्बानं परमं सुखं ॥

सम्यक सम्बुद्ध प्रति नतमस्तक हुँदै स्वास्थ्य सेवामा समर्पित धर्मकीर्ति विहारको शनिवारीय क्लिनिकबाट पाई निःशुल्क ।

प्रत्येक महिनाको

पहिलो शनिबार	डा. [illegible] शाक्य	सामान्य चिकित्सा विज्ञ	[illegible]
दोस्रो शनिबार	डा. मोतिराज वज्राचार्य	मुटु रोग विशेषज्ञ	९:००–१०:[illegible]
तेस्रो शनिबार	डा. विजयलाल श्रेष्ठ	डाइबेटिक विज्ञ	[illegible]
चौथो शनिबार	डा. मोतिराज वज्राचार्य	मुटु रोग विशेषज्ञ	९:[illegible]–१०:[illegible]
प्रत्येक पूर्णिमा	डा. [illegible] शाक्य	सामान्य चिकित्सा विज्ञ	[illegible]

धर्मकीर्ति स्वास्थ्य कमिटी श्री शनिबार

"बिना विचार [illegible] कसैले न्याय गर्न खोज्छ भने त्यो न्यायाधीश होइन । पुन पण्डितले साँचो र झुठो दुवैको निर्णयगरी, विचारपूर्वक पक्षपात नराखि न्याय गर्छ, उसैलाई धर्म रक्षा गर्ने साँचैको न्यायाधीश भन्दछन् ।" – धम्मपद

दान याना नं पुण्य मलाइ न्हिं

■ सुजना कंसाकार

झी गुलि जक मतलबी । थ:गु छें, बुं, धन सम्पत्ति, थ:थिति, नाता गोता दक्व त्याग याना झीगु हे कल्याणया लागी सन्दर्भयां ज्ञान पूर्ण जुया तिनि झीत बोध-याना बिज्याइपिं भन्ते गुरुमां पिन्त धेवा भचा दान याइ बले हे झीगु मन चोखो मजू । दान बीत दुई इन्च लहा न्हयोने बने लाइमखुनि ता: हाकगु लिष्ट मनय् गुनगुने जुइगु शुरु जुइ धुंकी । जिगु ध्व ज्या छगू सफल जुइमा, जि धन दयमा, जिगु व्यापार चले जुइमा, जि सुख सीमा आदि आदि । अजोगु त्यागी जीवन हनाच्वंपिं वसपोलपिन्त छुं भचा धेबा वा छुं भचा वस्तु हे झीसं निस्वार्थ रुपं दान बी मफु । झी गुलि जक स्वार्थी ।

झी बौद्ध उपासक उपासिका जूगु नातां स्वयम्भु, बौद्ध, लुम्बिनी जकं चाहिंलां मगा । पञ्चशील पालना यानां जक नं मगा । थपिनी जीवनकाल जोछि भगवान बुद्धया उपदेश कना बिज्याइपिं भन्ते गुरुमाँपिनि दैनिक जीवन हनेत मदेयकं मगागु आवश्यकता पूरे जू मजू स्वया पूरे याना बीगु नं झीगु कर्तब्य जुल । वसपोलपिन्त नय्गु, त्वनेगु, तीगु, च्वनेगु बास, बिरामी जुइ बले, वासया उपचार व परे जुइवले सेवाया बन्दोबस्त याना बीगु नं झीगु जिम्मेदारी जुल । छाय् धासां वसपोलपिंसं झीसं थें ज्या याना कमे याना नय् मज्यू । उकें झीसं वसपोलपिन्त दान बीगु ख: ।

बुद्ध धर्मय् थ: नय् त्वनेत हे मगाक थ: फ्वगीं जुइक बीगुयात दान धाइमखु । थुकथं खालि बोधिसत्व तपस्वी पिंसं जक हे याय् फैगु दान ख: । थम्हं कमे यानागु चार भागय् छगु भाग दान याय् योग्य जू धाइ । फुपिंसं छें, बूँ व लाखौं लाख धेबा नं नुग: चकंका श्रद्धापूर्वक दान याना च्वगु दु । झी थें सर्व साधारणपिसं चाहिं थ:गु क्षमता अनुसार भचा भचा याना गुलि झीसं नुग मस्यासे बी फु, उलि हे जक दान बीगु ख: । तर गुलि नं दान बीगु ख: व बीगु वस्तुप्रति उत्पन्न जुइगु चित्त शुद्ध जुइमा, निस्वार्थ जुइमा, चित्तय् श्रद्धा दयमा । दान बी बले वसपोलपिंतं दान बी दया जि साप हे लयूता, ध्व दान बियागु वसपोलपिंतं ज्या वयमा, बुद्ध धर्म लाय्मा जिं झन् झन् अप्पो दान बी फयमा धका नुग: चकंका बी फयकेमा। भगवान बुद्धया उपदेश अनुसार जि ध्व जुइमा व जुइमा धका आशा याना दान बीगु उचित मजू बरु छुं नं आशा मयासे निस्वार्थ रुपं दान ब्यूसा आपा पुण्य लाइ, सुख व फल प्राप्त जुइ ।

भगवान बुद्ध धया बिज्यागु दु कि शील पालना यानाच्वपिं आचरणयुक्त, धर्मगुण दुपिं त्यागीपिन्त दान याय् बले उत्तम फल लाइ । थुकिया मतलब मेपिं सुइतं दान बी मज्यू धागु मखु । असहाय गरीब नेय्-त्वने मखं पिन्त धेबा, नेय्गु नसा वा मेगु न्हयांगु ज्याख्यले जूगु सामान दान याय्गु नं धर्म ख: धया बिज्यागु दु । तर वसपोलं थथे नं धया बिज्यागु दु कि गलत व्यक्तिपिं गथेकी शील पालना याना मच्वंपिं, आचरण शुद्ध मजूपिं, चित्त शुद्ध मजूपिं, व धर्मगुण मदुपिं निगु लहातय् दान याना उकिया पुण्य फल झीत लाइमखु । छाय्धासा झीसं यानागु दान भिंगु ज्याय् प्रयोग जुइ फैमखु गुकियाना: झीत बाँलागु फल वइमखु । धर्मगुण दुपिं त्यागीपिन्त दान बी बले उकिया बाँलागु फल ला महे वइ नापं दान ब्यूम्हेसिया मन सन्तुष्ट जुइ, शान्त जुइ अले आनन्द नं जुइ ।

बुद्धशासन ब:लाय्मा दान काम्हेसिया चिं जुइमा, उपकार जुइमा धका मतिइ तया छुं आशा मयासे दान बियागु वस्तु चित्तंनिसे त्याग याना बीगुयात सच्चागु दान धाई । उकें दानया मेगु नां त्याग ख:धाइ । ध्व हिसाबं जिं ध्व ध्व चीज दान याना, थुलि थुलि दान याना धका बारम्बार लुमंका च्वनेगु, जि थुलिमछि दान यानाम्ह धका अभिमान चढेजुइगु, दान बियागु वस्तुइ अधिकार खोजेयायगु, नां कमेयाय् धकादान यायगु, जि यानागु पाप दक्व दान छक यातकी कटेजुइ धका दान यायगु आदि सच्चागु दान मखुत । छाय् धासां थुकिइ त्यागया भावना खनेमन्त । खालि हिसाब किताबयागु खँ जुल । उकें दान याय्गु त:धंगु खँ मखु त्याग याय् फय्किगु मुख्य:गु खँ ख: धाइगु ख: ।

धर्म याय्गु तरिका यक्व दु । थौंकन्हें दकलेमध्ये अपुगु धर्म विहारय् छक वना धेबा भचा व बाकी निग दान याय्गु जुयाच्वँगु दु । श्रम दान अथवा सेवाया दान नं छगू सीमदुगु तर त:धंगु धर्म ख: । धेबा दान याइपिंसं श्रक दान याय् मफयफु । श्रम दान याइपिंसं धेबा दान याय् मफयफु । फुपिंस नितां दान यानाच्वंगु दु । मफुपिसं बेलाबखते न्हयागुसां छगु दान याना च्वनेमा ।

Downloaded from http://www.dhamma.digital

गुलिं मनूतयंसं गुलिं विहारय् थःथगु बुद्धि व बलं भ्यावेजूगु सेवा यानाच्वँगु दइ । विहारय् बसपोलपिंन्त भोजन, स्वास्थ्य, लः, बिजुली, टेलिफोन धर्म प्रचार आदि सम्बन्धि छुं कथंयां ग्वाहालि मासा ग्वाहालि यानाबीगु आदि । गुलिसियाँ डाक्टर चुलाका बीगु, लः, बिजुली आदि अड्डाय् वना बील पुलाबीगु, बजारय् चाःचाहिला हयमागु समान हया बीगु यानाच्वंगु दु । गुलिसियाँ विहारय् वा विहारं पिने छुं कार्यक्रम याय्मासा माइक, मत, मेचटेबुल, पाल आदि माःगु तक बन्दोबस्त याना ग्वाहालि यानाच्वँगु दइ । गुलिसियाँ बसपोलपिनि पत्रपत्रिका, पुस्तक प्रकाशनया लागि माक्को ग्वाहालि यानाच्वंगु दइ । थुलिजक मखु गुलिसियाँ विहारय् वना ज्या थुया बियाच्वँगु दइ सा, गुलिसियाँ विहार, गुम्बा वा चैत्यया, जग्गा, जमीन व लँपु अतिक्रमण जूवंगु दसा ल्वाना छुटेयाना बियाच्वँगु दइ । संघप्रति क्वातुगु श्रद्धा दुपिसं जक अमूल्यगु समय बचेयाना थयोगु श्रम दान याय् फैगु खः ।

अथे हे बौद्ध संघ, संस्था, बौद्ध पुस्तकालय व बौद्ध पत्रपत्रिका व पुस्तक प्रकाशन समूह पाखें न बुद्ध धर्म प्रचार याना धर्म दान याना च्वंगु दु । थुकथं भगवान बुद्धया उपदेश न्हयाबले जीवित यानातय्त तसकं गहन भूमिका म्हिताच्वँपि संघ-संस्था, पुस्तकालय व प्रकाशन समूहया लागि छुं भचा दान याय्गु न विहार, गुम्बाया लागि दान याय्गु थें खः ।

झी दक्वसियां स्यू कि निवार्णया लँपुइ वनेत तृष्णा मदैगु ज्या याय्मा । अले झीसं ध्व नं स्यू कि दकले न्हापां पुरेयाय्गु पारमिता दान पारमिता खः । उकें दान थें यागु महानगु, पूर्णगू ज्यायायत् नूगः कय् कुंकिगु छाय् ? भगवान बुद्धं धयाविज्यागु दु, छता खँ निश्चित जू कि दान याना झीगु सम्पत्ति गबलें नं फुना वनी मखु, सुना वनी मखु । दान यानागु पुण्यया प्रभावं झीगु सम्पत्ति झन् झन् बढेजुया वइ । तर तयाँ तय् थाय् मदेय्क धन सम्पत्ति दया नं दान यायगु चित्त भचा हे मदुम्ह व्यक्ति लिपा पतन जुया वनी धका नं धया बिज्यागु दु ।

भचा भचा दान ला झी दक्वसियाँ याना च्वनागु दु, तर उकिइ त्यागया भावना नं दुला थें ? मदुसा दय्किपु अभ्यास याना दिसें, नत्रसा दान याना नं पुण्य मलाइ न्हिं । ■

लिसः बियेे मफुत

– राज शाक्य, चाकुपाट, यल

न्ह्यसः वल जितः आकाझाकां
छ 'हिन्दु' लाकि 'बौद्ध'? धकाः
विस्मृत जुल स्मृति जिगु
'शाक्य' यात ध्व न्हयसः गजागु
चिन्ता, चिन्तन याना स्वयाँ
लुयाः वल यथार्थ व्यवहारिक किरण
गुकिं जिं लिसः बियेे मफुत
शाक्य जुया नं 'बौद्ध' थःत ।

धाय् धासा–
माने याना चोना स्वंति मोहनी
गणेश, भिद्यं, भैरव, नाग नं
जन्म, विवाह, मृत्येया कर्म-काण्ड
संम्पन्न याकाः चोना गुभाजु नं
मखना सुं शाक्यतेसं यागु
कर्म-काण्ड थेरवाद किसिमं
उकिं जिं लिसः बियेे मफुत
शाक्य जुया नं 'बौद्ध' थःत ।

'बुद्धं शरणम् गच्छामि' धया चोनासां
पालन पञ्चशील चाये मफुगुलिं
'सब्ब पापस्स अकरणं'
उपदेश श्री बुद्ध यागु न्यनानं
विना पाप, सत्य वचन
थौं या विश्वे ज्याः खँ मजूगुलिं
विवशतां जिं लिसः बियेे मफुत
शाक्य जुया नं 'बौद्ध' थःत ।

कलुषित स्पन्दनं न्हयानाः चोंगु जीवन
बुद्धोपदेश अनुकरण मजूगु स्युसां
मुक्त जुये मफया समाजिक परिवेशं
विश्वास पूर्वक तन-मन अर्पण यानाः
"नत्थिमे शरणं अञ्ञं बुद्धो मे शरणं वरं"
दृढता साथ धाये मफुगुलिं
गर्व साथ जिं लिसः बि मफुत
शाक्य जुया नं "बौद्ध" थःत ॥

Traditional Beliefs with a Modern Twist

■ **Urna Tara Tuladhar**

"Namo Tassa Bhagavato Arahato, Samma Sambudhassa;" a monotonous yet somewhat comforting and familiar tune fills the room as Venerable Dhammawati leads her fellow Bhikkhunis (Buddhist nuns) and lay Buddhists through their ritualistic prayers (or paritrana). Venerable Dhammawati, or Dhammawati Guruma as she is most popularly known in Nepal, sits with a peaceful aura radiating towards all those around her. She looks around as devotees take refugee in the Buddha (The Enlightened One), the Dharma (Buddha' teachings) and the Sangh (community of ordained monks and nuns and "the noble ones"). Young children, housewives, working mothers, middle aged men and the elderly alike eagerly await a religious story; stories which have become Dhammawati Guruma's signature trait.

Guruma's stories, over the years, have contributed a great deal, not only to her own popularity, but to the popularity of Buddhism among the Newar Buddhists throughout the Kathmandu Valley as well. Nepal is one of the numerous countries where Buddhism has been practised since its origins over 2000 years back. With Lumbini, in Western Nepal, being the birthplace of Prince Siddhartha Gautam and Kapilvastu, nearby Lumbini, home to the young Prince it is surprising how only 11% of the predominately Hindu population is Buddhist.

With the inclination towards Hindu practices growing, even among the Newar Buddhists, Dammawanti Guruma felt compelled to reestablish Buddhism, a religion based on fundamental principles and what is known as modern day psychology, within the valley.

At 14, an age that most teenage girls are still learning about adolescence, Ganesh Kumari (Dhammawati Guruma) left Nepal to receive a Buddhist education in Burma. "My mom was the one who encouraged me to become a nun. She would always to tell me that there is no happiness in getting married and raising family." Years later, she returned to Nepal ordained as Ven. Dhammawati - the first Bhikkhuni (or nun) to receive a Buddhist education - and established the Dharmakriti Vihar in its present location in Shreegha. With its free health check ups, public speaking workshops and children's Saturday afternoon classes we are able to learn more about this social institution, its principles and values as well as contribute to its development and growth.

One principle value, in particular, that Dhammawati Guruma has been working to get across to people in that Buddhism is more than just a religion of blind faith. It is more than offering flowers, lighting oil lamps and incence sticks and bending over to prostrate. It is the ability to integrate the Five Precepts (not harming living beings, not taking what is not given, not engaging in sexual promiscuity, not lying, and not taking part in the production and transaction of drugs or liquors that confuse and weaken the mind) into our daily lives. It is being able to help others, simply because we want to. "Over the last 20 years I have seen many changes in our Nepalese. Now people are able to differentiate between good work from blind faith," Dhammawati Guruma recalls thinking back to the earlier days at Dharmakriti Vihar.

"Dhammawati Guruma brought me into Buddhism at a young age. I was tired of blind faith but I was looking for the meaning of religion as our Nepalese culture is very much based on religious practices. Dharmmawati Guruma opened my eyes to a more human way of life and concentration on the purification of my own mind rather than pointing to others." Dr. Suman K. Tuladhar, a lay Buddhist woman talks about Dhammawati Guruma's influences on her take on religion.

I, too, was first introduced to Dhammawati Guruma and her way of integrating traditional Buddhist Principles with modern life at age of 10 when I stayed at the Dharmakriti Vihar as a rishini. As Newar girls we are required to undergo Gufa-a-12-day period stuffed in a dark room (we are not allowed to see a single ray of sunlight) segregated from our family and restricted from seeing any male family members. But as rishnis we have the complete freedom to wander around the Vihar, meet any one we please and most importantly we have the chance to learn something about Buddhism. This system of sending girls to stay in the Vihar for about a week was initiated by Dhammawati Guruma back in the 60s because she felt that archaic traditions are not compatiable with everyday life; she believed, and still believes even more so today, that culture and religion should be a part of everyday life and not something that people are compelled to follow. And now this tradition has replaced the tradition Gufa system in many Newar households throughout Nepal.

Guruma's influence has only grown stronger with every passing year. She continues to encourage us to keep a pure mind at all times because in the end, no matter what we are doing it all boils down to our intent. Are we donating money to help young girls go to school so that others can pat us on the back? Or do we genuinely hope that others can enjoy the opportunities that we have been able to?

But most importantly, what I have learned from Dhammawati Guruma is that Buddhism is a way of life; it is the life of doing good deeds for not only for your self but others as well. It is keeping a simple and pure mind and staying in the present. ■

Downloaded from http://www.dhamma.digital

धर्मकीर्ति विहार — गतिविधि

२०६४ श्रावण २६ गते ।

विषयः क्रिश्चियन धर्म र बौद्ध धर्म

प्रवचन- डा. नरेशमान बज्राचार्य
प्रस्तुति- अमीर कुमारी शाक्य

बौद्ध दर्शनको मूल उद्देश्य नै सम्यक दृष्टि हो । जसरी सम्यक दृष्टि के हो बुझ्नको लागि मिथ्या दृष्टि के हो बुझ्नु जरुरी छ । त्यस्तै बौद्ध दर्शनको लागि अरु धर्म दर्शनहरु बुझ्नु अत्यन्त जरुरी छ । आफ्नै धर्म मात्र महान र अरु धर्महरू तुच्छ सम्झनु उचित होइन । यसैको सिलसिलामा त्यस दिन क्रिश्चियन धर्म र बौद्ध धर्मको बारेमा डा. नरेशमान बज्राचार्यज्यूले तुलनात्मक तरिकाले उल्लेख गर्नु भएको थियो ।

बौद्ध धर्मको प्रतिपादक गौतम बुद्ध हुन् भने क्रिश्चियन धर्मको प्रतिपादक जेसिस क्राइष्ट (यशु) हुन् । बुद्धको परिनिवार्णको २००७ वर्ष पछि मात्र यशुको जन्म यूरोपमा भएको थियो । त्यतिबेला युरोपमा यहुदी धर्मको जगजगी थियो । धर्मको नाममा धर्माधिकारीहरुले अनैतिक काम गरेर जनमानसमा शोषण गरेकोले धर्मप्रति नै भ्रम फैलिएको थियो । यही नराम्रो प्रथालाई देखेर नै यशुले यूरोपमा क्रिश्चियन धर्मको प्रतिपादन गरेका थिए ।

क्रिश्चियन धर्म हिन्दु धर्म जस्तै ईश्वर र आत्मावादको धर्म हो भने यहुदी धर्म जस्तै एक ईश्वरवाद धर्म हो । हिन्दु धर्ममा जस्तो बहु ईश्वरवाद होइन । तर बौद्ध धर्म अनिश्वर र अनात्मावाद धर्म हो । त्यसैले बौद्ध धर्म अरु धर्म भन्दा फरक छ । यसलाई एकमात्र वैज्ञानिक धर्म हो भनि विश्वले मानिसकेको छ ।

बौद्ध धर्म ग्रन्थलाई त्रिपिटक, हिन्दु धर्म ग्रन्थलाई भागवत गीता र यहुदी धर्म ग्रन्थलाई Old Testamen भन्दछन् भने क्रिश्चियन धर्म ग्रन्थलाई New Testamen भन्दछ । त्रिपिटकमा पञ्चशील, अष्टशील, आर्य अष्टाङ्गिक मार्ग जस्ता अमूल्य जीवन जिउने उपदेशहरु छन् भने, क्रिश्चियन धर्मग्रन्थ New Testamen मा पनि शैलोपदेश भनि पाँच मुख्य मन्त्रहरु (उपदेशहरु) उल्लेखित गरेको पाइन्छ । जस्तै–

१. जुन व्यक्तिको मनमा दिनभाव (करुणा) उत्पति हुन्छ, त्यो व्यक्ति धन्य हो । उसलाई ईश्वरीय साम्राज्य प्राप्त हुन्छ ।
२. त्यो व्यक्ति धन्य हो, जो विनयि (शिल पालन गर्ने) भई रहन सक्छ । उ पृथ्वी कै मालिक (चक्रवर्ति) बन्छ ।
३. दयालु पुरुष धन्य हो । त्यो व्यक्ति धन्य हुन्छ । उसले ईश्वरको साक्षात्कार प्राप्त गर्छ ।
४. जसको हृदय शुद्ध हुन्छ, त्यो व्यक्ति धन्य हुन्छ । उसले ईश्वरको साक्षात्कार प्राप्त गर्छ ।
५. जसले शान्तिको विषय लिएर धर्म प्रचार प्रसार गर्छ, त्यो व्यक्ति धन्य हो । त्यस्तो व्यक्ति ईश्वरको पुत्र बन्छ ।

बुद्ध धर्ममा विहार भने झैं क्रिश्चियन धर्ममा चर्च एक पवित्र स्थल हो, जहाँ मुक्ति प्राप्त गर्न सकिन्छ भन्ने मान्यता छ । क्रिश्चियन धर्ममा पिता पुत्र र शुद्ध आत्माको हिसावले स्थान प्राप्त गर्न सकिन्छ । जस्तै जेसिस क्राइष्ट (यशु) लाई ईश्वरकोपुत्र मानेको छ । तर बुद्ध धर्ममा ईश्वर र आत्मा दुवैलाई मान्यता दिएको छैन् ।

क्रिश्चियन धर्मको सवभन्दा राम्रो पक्ष भनेको नै समाज सेवा हो । शैलोपदेशको नं. ५ मा "जसले शान्तिको विषयलाई लिएर धर्म प्रचार प्रसार गर्छ, त्यो व्यक्ति धन्य हो" भन्ने उपदेशलाई तन मनले पालन गरेर विश्वको कुना काप्चासम्म समाज सेवाको माध्यमबाट धर्म प्रचार गर्दै आएको साँच्चै नै लोकप्रिय भएको छ । त्यसैले त विश्वका कयौं मानिसहरु आफनो धर्म छोडेर क्रिश्चियन बन्न पुगेको हामीले देखिराखेकै छौं । उनीहरुको समाज सेवा गर्ने तरिका अत्यन्त प्रभावकारी छ र अनुकरणीय छ ।

२०६४ भाद्र २९ गते ।

अनागत वंश

प्रस्तुती- विजय लक्ष्मी शाक्य
स्थान- धर्मकीर्ति विहार, श्रीघ:न:घ:

ये च बुद्धा अतीता च, ये च बुद्धा अनागता,
पच्चुपन्ना च ये बुद्धा, अहं वन्दामि सब्बदा,
नत्थिमे सरणं अञ्ञं, बुद्धो मे सरणं वरं,
एतेन सच्चवज्जेन, होतु मे जय मङ्गलं ।

यस दिन श्रद्धेय इन्द्रावती गुरुमां बुद्ध पूजामा प्रार्थना गर्दा भन्ने गाथाको व्याख्या गर्नु भयो । यस्मा उल्लेख भए

अनुसार अतीतका वा भूतकालका, भविष्य वा अनागतमा आउने बुद्ध र वर्तमान वा पच्चुपन्न कालका बुद्धहरुको विषयमा प्रवचन दिनु भयो ।

अतीत वा भूतकालका बुद्धहरूमा सत्ताइस (२७) जना बुद्धहरुको जन्म भइसकेको छ । वर्तमानमा जन्म भएर बुद्धशासन स्थिर भइरहेको यो बेला शाक्यमुनि बुद्धको पाला हो । उहाँकै शिक्षा पद आर्य सत्य र मानिसको जीवनमा शान्ति, सुख, आनन्द र मोक्ष प्राप्तिको लागि दिनु भएको आर्य अष्टाङ्गिक मार्गलाई हाल हामीले सुलभ तरिका भन्ते गुरुमांहरुबाट सुन्न पाएकोमा पनि आ-आफ्नो भाग्य ठान्नु पर्दछ ।

या वर्तमान शाक्य मुनि बुद्ध ६ वटा कल्पहरु मध्यमा भद्र कल्पना जन्मेका हुन् । यस भद्र कल्पमा चौठौ बुद्ध गौतम बुद्ध हो । अव आउने पाँचौ बुद्ध मैत्रिय बुद्ध हुनेछ । मैत्रिय बुद्ध भविष्यमा आउने भनी उल्लेख गरिएके छ ।

मैत्री बुद्धको आगमन उहाँको १६ असंख्य १ लाख कल्पको जन्म पछि हुने भनिएको छ । त्यसैले सके सम्म यो वर्तमान गौतम बुद्धको शासन रहेकै बेला उहाँले बताउनु भएको चार आर्य सत्यलाई श्रद्धा, भक्तिले विश्वास गरेर दुःखको कारण तृष्णालाई बुझि त्यसलाई उहाँकै मध्यम मार्गद्वारा वा आर्य अष्टाङ्गिक मार्ग पालना गरी उहाँले बताउनु भएको चार मार्ग र फल प्राप्त गर्न सके राम्रो हुनेछ । नसकेमा अहिले शील पालना गरी समाधी गरी वसेको कारण नै हेतु भइ मैत्री बुद्धको पालामा निर्वाणको मार्गमा लाग्नु सक्ने छ भनी एउटा कवितको टुक्रा पनि उल्लेख गर्नु भयो । सो यस प्रकार छ–

थुम्ह हे बुद्धया शासन दूबले,
शुद्धगु मार्ग व फल लाय् फयमा,
मफुसा मैत्रिय बुद्ध जुयवं,
मनुष्य धायका जन्म काय दयमा,
वसपोल यागु धर्म ज्वना भ्फीं
उगु हे जन्मे निर्वाण लाय्मा ।

२०६४ आश्विन ५ गते, शनिबार ।

सम्यक दृष्टि

प्रस्तुती- अमीर कुमारी शाक्य
प्रवचक- श्रद्धेय अश्वघोष भन्ते

बौद्ध धर्ममा कुनै पनि व्यक्ति वा उसको काम कुरोलाई ठीक तरिकाले बुझ्न सक्नु नै सम्यक दृष्टि हो भने, बेठीक तरिकाले उल्टो हुने गरि बुझ्नुलाई मिथ्या दृष्टि भनिन्छ । आफूले सोचेको, भनेको र गरेको मात्र ठीक, अरुले गरेको बेठीक सम्झने स्वार्थी भावनालाई नै मिथ्या दृष्टि भनिन्छ । हाम्रो देशमा राजनैतिक नेताहरुको बीचमा आज यहि मिथ्या दृष्टिको कारण हत्या, हिंसा र झगडा कहिले सकिएला जस्तो भैसक्यो । यो नेपाली मात्रको दुर्भाग्य हो ।

बौद्ध दर्शनको मूल उद्देश्य नै सम्यक दृष्टि हो । बुद्धको समयमा पनि मिथ्या दृष्टिमा परेर दुःख कष्ट भोगेका मानवहरुको कल्याण होस् भनेर बुद्धको धर्म प्रतिपादन भएको थियो । त्यतिबेला पनि मिथ्या दृष्टिमा परेका कयौं मानिसहरुलाई बुद्धको उपदेशले सम्यक दृष्टि प्राप्त भएको घटनाहरु धेरै छन् । त्यस मध्ये एक दुईवटा घटना यहाँ प्रस्तुत गर्दैछु ।

भिक्षु देवदत्तले मिथ्या दृष्टि कै कारण बुद्धलाई मार्ने षडयन्त्र समेत गरेको थियो । थुल्लतिस्स भन्ने भिक्षु, जो सिद्धार्थ कुमारको फुपुको छोरोले आफ्नो जातीय अभिमान गर्‍यो । त्यो उसको मिथ्या दृष्टि थियो । त्यस्तै गुरु र गुरुआमाको मनपर्ने शिष्यको दाह गर्ने, अंगुलिमालका साथीहरू मिथ्या दृष्टि कै कारण गुरुलाई चुकली गरेका थिए । चुकली सुनेर आफ्नो असल विद्यार्थी अंगुलिमाललाई हत्या जस्तो जघन्य अपराध काम गर्ने लगाउने गुरु पनि मिथ्या दृष्टि नै हो । फेरि गुरुले भनेको भन्दैमा ठीक बेठीक केही वास्तै नगरिकन गुरुभक्त भएर हिंसा जस्तो ठूलो अपराध कर्म गर्ने अंगुलिमाल पनि मिथ्या दृष्टि कै कारण हो । त्यति बेला मिथ्या दृष्टिमा परेकाहरुलाई सम्यक दृष्टि दिएर उपकार गर्ने व्यक्ति एउटै थियो । त्यो हो बुद्ध ।

बुद्ध धर्म जीवन जिउने कला हो । यो कट्टर धर्म होइन । त्यसैले सम्यक दृष्टि हुनु पर्छ भन्दैमा नराम्रो काम गर्नेलाई पनि राम्रो हो भनि लिनु भएन । जसरी हुन्छ, नराम्रोलाई नराम्रै भनि बोध गराउन सक्नु पर्छ । बुद्धले हामीलाई आनन्दले जिउन "मध्यम मार्ग" दिएको छ । मध्यम मार्गमा हिड्न सक्यो भने आफूलाई पनि अरुलाई पनि हामी आनन्द दिन सक्छौं । मध्यम मार्गमा हिड्दा चर्तुआर्य सत्यलाई बुझ्नु पर्छ । यस संसारमा दुःख छ । दुःखको कारण छ । दुःख हटाउन सकिन्छ र दुःख हटाउने उपाय छ । यी चारवटा कुरा बुझ्न सकेको खण्डमा मिथ्या दृष्टि हटेर जान्छ । जसरी बत्ति बल्ने वित्तिकै अंध्यारो हटेर सबै कुरा छर्लङ्ग देख्छ । त्यसरी नै मिथ्या दृष्टि हटे पछि

Downloaded from http://www.dhamma.digital

सम्यक दृष्टि स्वतः प्राप्त भई ठीक बेठीक छुट्याउन सक्ने हुन्छ ।

यस्तो अमुल्य उपदेश दिने बुद्धको शिक्षा "सम्यक दृष्टि" आज हाम्रो देशको लागि खाँचो छ । यदि हाम्रा राजनैतिक नेताहरुले यो "सम्यक दृष्टि" बुझि दिएको भए यस्तो झै-झगडा हुदैनन् होला । यसरी कसैले कसैलाई विश्वास गर्न नसक्ने अवस्था आँउदैन होला त्यसैले हाम्रा नेताहरुलाई सम्यक दृष्टि छिटो प्राप्त होस् ।

भवतु सब्ब मंगलं ।

३ महिने स्वास्थ्य तालिम समापन समारोह

२०६४ भाद्र ३० गते, आइतबार

स्थान- धर्मकीर्ति विहार, श्रीघःनःघः, काठमाडौं ।

Public Health Concern Trust (Phect - Nepal) र Anagarika Sumana Swasthya Kosh (ASSK) को संयुक्त तत्वावधानमा मिति (२०६४ बैशाख ३० - २०६४ श्रावण २५) सम्म काठमाडौं मोडेल अस्पतालमा ३ महिने Home base Basic Health Care Training सम्पन्न भएको समाचर छ ।

नेपालमा भन्ते गुरुमांहरूका लागि आइपर्ने स्वास्थ्य समस्या निराकरण गर्नका लागि संचालित उक्त तालिममा ३ जना भिक्षुहरु लगायत १४ जना गुरुमांहरूले भाग लिनुभएको कुरा थाहा हुन आएको छ ।

भिक्षुणी धम्मवतीको सभापतित्वमा एवं भिक्षु कोण्डञ्ञको प्रमुख आतिथ्यमा भिक्षु पदुमले संचालन गर्नुभएको उक्त समापन समारोहमा भिक्षुणी ञाणवतीले स्वागत भाषण गर्नुभएको थियो । उक्त कार्यक्रममा अनगारिका सुमना स्वास्थ्य कोषका संस्थापिका डा. केशरी लक्ष्मी मानन्धरले उक्त कोषको संक्षिप्त जानकारी प्रस्तुत गर्नु भएको थियो ।

उक्त समारोहमा भन्ते गुरुमांहरूले प्राप्त गर्नु भएको स्वास्थ्य सम्बन्धि तालिमले भविष्यमा भन्ते गुरुमांहरूका लागि आइपर्ने स्वास्थ्य समस्या निराकरणका लागि ठूलो टेवा पुग्ने आशा व्यक्त गर्नुहुने महानुभावहरु यसरी रहनुभएका थिए भिक्षु कौण्डञ्ञ, मदन कृष्ण श्रेष्ठ, डा. भरत प्रधान, डा. वसन्त महर्जन । अन्त्यमा मीरा ज्योती कंसाकारले धन्यवाद व्यक्त गर्नु भएको थियो ।

सोहि दिन तालिम प्राप्त भन्ते गुरुमांहरूबाट प्रयोगात्मक रुपमा स्वास्थ्य परीक्षण सेवा कार्यक्रम पनि संचालन गरिएको थियो ।

धर्मकीर्ति ज्ञानमाला भजन

धर्मकीर्ति ज्ञानमाला भजनले विभिन्न मितिहरूमा विभिन्न स्थानहरूमा बौद्ध भजन प्रस्तुत गरेको समाचार यसरी प्राप्त भएको छ ।

२०६४ भाद्र २९ गते, शनिबार । रविभवन उपासक मदन शाक्य एवं डा. गंगा शाक्य सपरिवारले आयोजना गरिएको महापरित्राण पाठ कार्यक्रममा धर्मकीर्ति ज्ञानमाला भजन समूहलाई निमन्त्रणा गरिएनुसार यस समूहले रोचक भजन प्रस्तुत गरिएको थिया ।

२०६४ आश्विन ५ गते, शनिबार । सुलक्षणा कीर्तिविहार चोभार । सम्माननिय सभामुख श्री सुभाष चन्द्र नेम्वाङ्गको प्रमुख आतिथ्यमा श्री देवकाजी शाक्यबाट अनुवादित 'मानविय बुद्ध धर्म जीवनीको निमित्त चित्राङ्कित रूपरेखा पुस्तक' लोकार्पण कार्यक्रम धर्मकीर्ति ज्ञानमाला समूहलाई निमन्त्रणा गरिएको थियो । उक्त कार्यक्रममा यस समूहले बौद्ध ज्ञानमाला भजन प्रस्तुत गरिएको थियो ।

२०६४ आश्विन १९ गते, शनिबार । मनमैजु गाँउ बालाजुमा स्थानीय बौद्ध युवा एवं बौद्ध महिला संघको आयोजनामा आयोजित बुद्धपूजा एवं धर्मदेशना कार्यक्रममा श्रद्धेय धम्मवती गुरुमांबाट धर्मदेशना भएको थियो । उक्त कार्यक्रममा धर्मकीर्ति ज्ञानमाला समूहले भजन प्रस्तुत गरिएको थियो ।

प्रौढ बौद्ध न्ह्यसः लिसः कासा

श्रद्धेय धम्मवती गुरुमांया ७३ दं बुदिंया लसताय् धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी धर्मकीर्ति विहार श्रीघःनःघः या आयोजनाय् मिति २०६४ आश्विन ५ गते शनिवार खुन्हु प्रौढ बौद्ध न्ह्यसःलिसः कासा सम्पन्न जूगु दु ।

श्रद्धेय भिक्षु अश्वघोष महास्थविरया मू पाहाँसुई सम्पन्न जूगु उगु ज्याझवः मीना तुलाधरं सञ्चालन यानादीगु खः । थुगु न्ह्यसःलिसः कासाया संयोजक प्रफुल्ल कमल ताम्राकार खः ।

भिक्षु अश्वघोष पाखें पञ्चशील प्रार्थना याका बिज्याय् धुंकाः रमा शोभा कंसाकारं स्वागत मन्तव्य बिया दिसे संचालन जूगु उगु ज्याझवः थुकथं न्ह्याःगु खः ।

निर्णायक मण्डल-

(१) भिक्षु धर्ममूर्ति (२) मदन रत्न मानन्धर

(३) लोचनतारा तुलाधर

क्वीज माष्टर– वीर्यवती गुरुमां

कासाय् ब्वति का:पिं बिहार, सहभागी कासामीपिं व प्राप्त जूगु अंक परिणाम–

क्र.सं.	विहारया नां	कासामिपिनि नां	प्राप्ताङ्क	परिणाम
१.	धर्मकीर्ति वसुन्धरा विहार वसुन्धराटोल, यें	अनीता मानन्धर अमीता मानन्धर मिनरवती तुलाधर	२२	प्रथम
२.	धर्मकीर्ति विहार श्रीघ:न:घ:	अष्टमाया महर्जन अनीता शाक्य सूर्यलक्ष्मी सिंह	१५	द्वितीय
३.	पद्मकीर्ति विहार कमलपोखरी, यें	तारा शाक्य रोशनी सिखाकार शान्ति महर्जन	९	तृतीय
४.	निर्वाणमूर्ति विहार किण्डोल, यें	यशवती सुनमाया महर्जन पूर्णदेवी महर्जन	८	चतुर्थ

मञ्च व्यवस्थापन, टायम कीपर– विद्यासागर रञ्जित

प्रश्न वितरक– कल्पना शाक्य

स्कोर बोर्ड– यूजिन तुलाधर

पुरस्कार वितरण समारोह–

थुकुन्हुया कासाय् न्हाप, ल्यू, ल्यूयांल्यू वा सान्त्वना पुरस्कार काय् फुपिं विहार लगायत कासामि पिन्त मिति २०६४ आश्विन २ गते अष्टमि खुन्हु धम्मवती गुरुमांया पाखें प्रमाण पत्र व पुस्कार वितरण ज्याभ्रव: सम्पन्न जूगु ख: ।

थुगु कासाय् त्या:पिं कासामिंपिन्त पुरस्कार व्यवस्थापनया लागि प्रायोजक जुया: गुहाली बियादीपिं श्रद्धालु दातांपिनिगु नां धल:थुकथं उल्लेख जुयाच्वंगु दु–

विवरण	*पुरस्कार प्रायोजक*
न्हाप	रसवन्ती कंसाकार, सीतापाइला
ल्यू	चित्त केशरी ताम्राकार, महाबौद्ध
ल्यूयांल्यू	मोहिनी तुलाधर, स्वयम्भू
सान्त्वना	प्रसन्नकाजी ताम्राकार, सीतापाइला

अथेहे श्रद्धेय धम्मवती गुरुमां पाखें नं कासाय् भाग क्यादीपिन्त सकसितं उपहार प्रदान यानाबिज्या:गु ख: ।

अथेहे थुगु ज्याभ्रव:या संयोजिका प्रफुल्ल कमल ताम्राकार पाखें भिक्षु अश्वघोष, भिक्षुणी धम्मवती, निर्णायक मण्डलया सदस्यपिं लगायत क्वीज माष्टर यात नं मैन दिकेगु स्टायण्ड छगू छगू उपहारया रुपय् प्रदान यानादीगु जुल ।

धर्मकीर्ति विहारमा बुद्धपूजा र धर्मदेशना

क्र.सं	मिति	बुद्धपूजा	धर्मदेशना
१.	२०६४/६/१	चमेली गुरुमां	धम्मवती गुरुमां
२.	२०६४/६/२	वीर्यवती गुरुमां	वीर्यवती गुरुमां
३.	२०६४/६/९	चमेली गुरुमां	धम्मवती गुरुमां
४.	२०६४/६/१७	कुसुम गुरुमां	कुसुम गुरुमां
५.	२०६४/६/२४	जयवती गुरुमां	जयवती गुरुमां

थ:त थम्हं म्हसिके मफया

[illegible]वती

थ:त थम्हं म्हसिके मफया:
क्लेश युक्त जूगु मन थ्व:
माया-मोह संका: च्वनेमाल
राग द्वेष मोहनं च्वयुयात फु मन [illegible]

थ:त थम्हं ... ... ।
जीवन बिना पुना च्वन [illegible]
धर्म पासा फुके त्व:फिका [illegible]
शील धर्म पालन याय् मफया [illegible]
श्रद्धा भाव ज्यके मफया [illegible]

थ:त थम्हं ... ... ।
बुद्ध धर्म व संघ यात म्हसीके मफया [illegible]
नाम व रुप थेंगु म्हमसिया:
अनित्य दु:ख व अनात्मा मथुया
राग द्वेष मोहनं कयाच्वना [illegible]

थ:त थम्हं ... ... ।
गुबले थ:त थम्हं म्हसीके फइ
उबले हे जक धर्म शील [illegible]
अनित्य दु:ख व अनात्मा [illegible]
थ:त थम्हं म्हसीके फयमा [illegible] आशा
थ:त थम्हं ... ... ।

Downloaded from http://www.dhamma.digital

रक्तदान कार्यक्रम सम्पन्न

आश्विन ३ गते, बेनीमा

२०६४ आश्विन ३ गते बिहिवारका दिन म्याग्दी बौद्ध संघको वार्षिक कार्यक्रम अनुसार बेनी वजारको संगमचोकमा खुल्ला रक्तदान कार्यक्रम सम्पन्न भएको समाचार छ । म्याग्दी बौद्ध संघका अध्यक्ष यजन लाल शाक्यको अध्यक्षतामा र प्रमुख जिल्ला अधिकारी भरत पौडेलज्यूको प्रमुख आतिथ्यतामा सम्पन्न सो कार्यक्रममा म्याग्दी अस्पतालमा डाक्टर लाल ब. मल्ल, नेपाली कांग्रेसका सभापति डा. भुपेन्द्र ब. खड्का र संघ स्थापक अध्यक्ष प्रकाश श्रेष्ठज्यूहरूले रक्तदानको विषयमा मन्तव्य दिनु भएको थियो भने सो कार्यक्रममा ४७ जना रक्तदाताहरूले रक्तदान गर्नुका साथै रक्तदान कार्यक्रम सफलताका साथ सम्पन्न गर्न विभिन्न श्रद्धावान् महानुभावहरुले नगद तथा जिन्सी सामान दान गर्नु भएको थियो । उक्त संकलित रगत रक्त संचार केन्द्र पोखरामा संकलन हुने कुरा पोखराबाट आउनु भएका प्राविधिकले जानकारी दिनु भयो । सो कार्यक्रममा रक्तदान कार्यक्रमका संयोजक हरि गिरिले आमान्त्रित सबैलाई स्वागत मन्तव्यद्वारा स्वागत गर्नु भयो भने संघका सदस्य दिपेन्द्र श्रेष्ठले कार्यक्रम संचालन गर्नु भएको थियो ।

धर्मोदय सभा मध्यपूर ठिमी नगर शाखा नगदेशको चौथो साधारण सभा सम्पन्न

२०६४ आश्विन ५ गते । स्थान- नगदेश, ठिमी

धर्मोदय सभा मध्यपूर ठिमी नगर शाखा, नगदेशको चौथो साधारण सभाको समुद्‌घाटन माननीय कानून, न्याय तथा संसदीय व्यवस्था राज्य मन्त्री श्री इन्द्र बहादुर गुरुङ्गज्यूले गर्नु भएको समाचार छ ।

भिक्षु वरसम्बोधिले पञ्चशील प्रार्थना गराउनु भएको उक्त सभामा शाखाका कोषाध्यक्ष राम भक्त हाँय्‌जुले स्वागत मन्तव्य दिनु भएको थियो भने सचिव कृष्ण कुमार प्रजापतिले प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नुका साथै स्वयम्भू आनन्दकुटी विहार समिप रहेको प्रव्रजित दीप जीर्णोद्धार सम्बन्धी समस्या निराकरण गर्नुपर्ने विषयमा आग्रह गर्नु भएको थियो ।

थेरवाद बौद्धदायक केन्द्रिय अध्यक्ष वखत बहादुर चित्रकार र धर्मोदय सभाका केन्द्रिय सचिव त्रिरत्न तुलाधर ले शुभकामना मन्तव्य राज्यमन्त्री गुरुङ्गले लुम्बिनी विकास कार्यमा तिब्रता आउनुपर्ने, प्रव्रजित दीपको समस्या निराकरण गर्ने कार्यमा दत्तचित्त भई लाग्ने र विहारको कित्ता कायम गर्ने आश्वासन दिनु भएको थियो । शाखाका उपाध्यक्ष दिपक राज साँपालले धन्यवाद ज्ञापन गर्नुभएको उक्त समारोहमा धर्मकीर्ति विहारका अध्यक्ष भिक्षुणी धम्मवतीले शुभकामना मन्तव्य व्यक्त गर्नु हुँदै प्रव्रजित दीपको समस्या सरकारी स्तरबाट शिघ्रतया समाधान गरी शान्ति अनुयायी भिक्षु भिक्षुणी गुरुमांको अन्तिम दाह संस्कार शान्तिपूर्वक गरिनु पर्ने कुरामा आग्रह गर्नुभएको थियो ।

सोहि दिन बेलुकी भिक्षुणी धम्मवतीबाट एक घण्टा प्रवचन गर्नु भएको थियो । अन्तमा सामूहिक पूण्यानुमोदन गरी शाखाका अध्यक्ष न्हुच्छे कुमार सिंकेमनले सभा विसर्जन गर्नु भएको थियो ।

महापरित्राण पाठ सम्पन्न

धम्मवती गुरुमां प्रमुख अन्य गुरुमां तर्फबाट विभिन्न स्थलहरुमा महापरित्राण पाठ र धर्मदेशना कार्य सम्पन्न भएको समाचार यसरी प्राप्त भएका छन्–

१. साप्ताहिक महापरित्राण पाठ ।
२०६४ भाद्र २२ - २९, रविभवन, काठमाडौं ।
दाताको नाम– मदन, गंगा शाक्य परिवार ।

२. एकदिने महापरित्राण पाठ ।
२०६४ भाद्र २९, लाजिम्पाट नीलसरस्वती छापाखाना, काठमाण्डौ ।
दाताको नाम– प्रेम, जगतमाया महर्जन सपरिवार ।

३. एकदिने महापरित्राण पाठ ।
२०६४ आश्विन ५, टेकु, काठमाडौं ।
दाताको नाम– हेरामान सिंह, नानीतारा तुलाधर सपरिवार ।

महापरित्राण पाठ समापन पश्चात गुरुमांहरूको तर्फबाट दाताहरूको आयु आरोग्य निरोगी, एवम् मंगल कामना गर्नु भएका थिए । यसरी नै दाताहरूको तर्फबाट महापरित्राण पाठ एवम् धर्मदेशना गर्नुहुने गुरुमांहरूलाई यथाश्रद्धा दान, जलपान एवं भोजन दान गर्नु भई पूण्य सञ्चय गर्नुभएका थिए ।

एकदिने बौद्ध विचार गोष्ठी सम्पन्न

२०६४ भाद्र २७ गते, बिहिबार ।

स्थान- धर्मचक्र विहार, बागबजार, काठमाडौं ।

थेरवाद बौद्ध दायक परिषदबाट आयोजित एकदिने विचार गोष्ठीमा बौद्ध विद्वान डा. लक्ष्मण शाक्यबाट "बुद्ध धर्म विकास गर्न चालिनु पर्ने कदमहरू" विषयक आफ्नो

कार्यपत्र पेश गर्नुहुँदै बौद्ध संगठनको सुव्यवस्था गर्ने, सदस्य कार्यकर्ताहरू सक्षम गर्ने र बौद्ध शिक्षालाई संस्थागत गर्दै राष्ट्रिय स्तरसम्म विकास गर्दै लानुपर्ने विषयमा जोड दिनुभएको समाचार छ ।

परिषदका सचिव विष्णुरत्न शाक्यले स्वागत भाषण गर्नुभएको उक्त गोष्ठिमा भिक्षु थानसेट्ठले पञ्चशील प्रार्थना गराउनु भएको थियो । मन्तव्य व्यक्त गर्नुहुने क्रममा लुम्बिनी बौद्ध विश्वविद्यालयका उपकुलपति प्रा. डा. तुलसीराम बैद्यले लुम्बिनी बौद्ध विश्वविद्यालयको वर्तमान कार्यकारिणी परिषद र प्राज्ञिक परिषदको गठन हुन नसकेको हुनाले पनि आफूले एक्लोपन महसूस गरिरहनुपरेको गुनासो व्यक्त गर्नु भएको थियो । यही क्रममा नेपाल बौद्ध संघका उपाध्यक्ष खेम्पो लामा वागेन्द्रशील र अन्य दुईजना लामा गुरुहरूले पनि गोष्ठीको औचित्यबारे आ-आफ्ना सुझावहरू पेश गर्नुभएका थिए । सभाका सभापति तथा परिषदका अध्यक्ष बखत बहादर चित्रकारले वर्तमान युगमा थेरबाद बुद्ध धर्मको महत्व र बुद्ध भूमी लुम्बिनीको विकास बारे मन्तव्य व्यक्त गर्नुभएको उक्त सभामा श्याम तण्डुकारले आजको वैज्ञानिक युगमा सूचना, स्वास्थ्यलाभ र भाषाज्ञान पर्याप्त भएमा कुनै पनि काम त्यति कठिन नपर्ने कुरा व्यक्त गर्नुभयो । यसरी नै आ-आफ्ना विचार व्यक्त गर्नुहुने महानुभावहरु यसरी रहनुभएका थिए– शान्तरत्न शाक्य, विपिन महर्जन र सि.वि.गौतामे आदि ।

अन्त्यमा परिषदका सल्लाहकार लोकबहादुर शाक्यले धन्यवाद ज्ञापन गर्नुभएको थियो ।

मां छि जिगु ममताया खानी ख:

■ प्रेमलक्ष्मी तुलाधर

मां छि जिगु ममताया खानी ख:
मां छि जिगु हृदयया रानी ख:
मां छि जिगु स्वप्नाया संसार ख:
मां छि जिगु मुटुया धड्कन ख:
मां छि जिगु स्वास्थ्यया सहारा ख:
मां छि जिगु जीवनया आधार ख:
मां छि जिगु भावनाया मेल ख:
मां छि जिगु सर्वस्व ख:
मां छि जिगु आत्माया [illegible] ख:
मां छि जिगु शरीरया [illegible] ख:
मां छि विना [illegible] यथे याना ख:
मां छि विना [illegible] अर्थ छु ख:

कन्हे थैगु मखु

गीतकार, संगीतकार – [illegible]

कन्हे या दिन छुयुई छुयुई थौं हे विचा: [illegible]
बुद्ध भगवान या नां थौं हे भजय् य [illegible] ।
पलेह: यां ल: गुलिचा कुतुं [illegible]
राम् नाम काइम्ह फ्या: [illegible]
कन्हे यायेगु मानी तोती थौं [illegible] ॥
कत: यागु आत्मा स्यानां छाय् छुं [illegible]
थ्व सिना धन सम्पत्ति यंगु दु सुना [illegible]
त्वँचा दायका सिइमाली स्व थौं हे [illegible] ।
कन्हेयागु दिन यागु छु हे [illegible]
धर्ता दने स्वाल धासा आस [illegible]
काय्गु मखु दान याय्गु थौं [illegible] ॥
कत क्वाना तँमि ज्वीगु नर्के दुनीगु [illegible]
वैतर्णी नदी तया भोग याकीगु
छुं हे फुक्क भोग याइगु थौं हे विचा: [illegible]

दिवंगत संघनायक सुबोधानन्दया लुमन्ति

■ अमृत[illegible] शाक्य

भन्ते छपिं मन्त थनी
गथे लोमंके छपिन्त
सकसियां योम्ह भन्ते
लोमके मफु जिनं आला
अनेक ज्ञान खँत कनिम्ह
ज्ञानया मत भापा छपिं
मेपिं भन्तेपिथें मदयावन
पा:ला छपिनिगु हे जुयाच्वन
छपिं ता:पाना वंगु जुइजुल
निफव: स्वाँ व छप्वा मत
लावा लस्करं विया विल थनि
अनित्य अनित्य धा धां
मित्या:या दथुं फुनावन शरीर
तौ जुगु स्वस्वं जिला
यथें [illegible]जुइ अजू आला
सदा न छपिं लुमंकेगु हे जुइ
ज्ञानया मत ख: बहे सुबो[illegible] ।

Downloaded from http://www.dhamma.digital

परियत्ति धम्मकप - २५५१ सम्पन्न

२०६४ असोज २८ गते, सोमबार ।

स्थान- अशोक पार्टी प्यालेस, पाटनढोका

नेपालका जेष्ठतम् पूज्यपाद संघनायक तथा नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाका संस्थापक एवं वर्तमान शिक्षाध्यक्ष श्रद्धेय भिक्षु बुद्धघोष महास्थविरको ८७ औं जन्मोत्सवको उपलक्ष्यमा नेपाल अधिराज्यव्यापी बौद्ध परियत्ति शिक्षाका केन्द्रहरूवीच परियत्ति धम्म कप २५५१ बौद्ध हाजिरी जवाफ रनिङ्ग शील्ड प्रतियोगिता सम्पन्न भएको समाचार छ । सुखी होतु नेपालद्वारा आयोजित उक्त प्रतियोगिता २०६४ असोज २५, २६ र २८ गते गरी ३ दिन सम्म संचालित भएको थियो ।

नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाको पाँचौं वार्षिकसभा

२०६४ असोज १२ गते, शनिबार ।

स्थान- विश्व शान्ति विहार मीनभवन

नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा सभाको पाँचौं वार्षिक सभा सम्पन्न भएको छ । पञ्चशील प्रार्थना पछि संचालित उक्त कार्यक्रममा बौद्ध परियत्ति शिक्षाको वार्षिक प्रतिवेदन एवं आर्थिक प्रतिवेदन प्रस्तुत गरी अन्तरक्रिया कार्यक्रम पनि सम्पन्न गरिएको थियो ।

मैत्री बोधिसत्व विहारमा बुद्धपूजा र धर्मदेशना

२०६४ आश्विन २ गते ।

स्थान- मैत्री बोधिसत्व महाविहार, जमल ।

यस दिन मैत्री बोधिसत्व महाविहारमा पञ्चशील प्रार्थना र बुद्धपूजा पश्चात् धम्मवती गुरुमांबाट धर्मदेशना भएको थियो । स्वयम्भू ज्ञानमाला भजनको तर्फबाट भजन प्रस्तुत गरिएको उक्त कार्यक्रममा उपस्थित हुनुभएका सम्पूर्ण सहभागी श्रद्धालुहरूलाई दाता हेरारत्न, लोचनदेवी स्थापित सपरिवारको तर्फबाट जलपानको व्यवस्था मिलाउनु भई पुण्य संचय गर्नुभएको थियो ।

ज्ञानमाला भजन न्ह्यब्वया ज्याझ्वः

२०६४ भाद्र २९ गते, शनिबार ।

यल ज्ञानमाला समितिया ग्वसालय् मैत्रीभाव ज्ञानमाला भन खलः श्री वैशवर्ण महाविहार, गुजिवहालया व्यवस्थापनय् भिंद्धक्वःगु बौद्ध शिक्षा व ज्ञानमाला भजन न्ह्यब्वया ज्याझ्वः क्वचाःगु समाचार दु ।

प्राप्त समाचारकथं रविन्द्र शाक्य व गीता शाक्य पिन्सं न्ह्याकादीगु उगु ज्याझ्वले पञ्चशील प्रार्थनां लिपा मैत्रीभाव ज्ञानमाला भजन खलःया नायो रत्नराज शाक्यपाखें लसकुस न्वचु बियाबिज्याःगु खः ।

उगु ज्याझ्वःस पूण्य उदय विहार ज्ञानमाला भजन खलः हरिसिद्धि (जल) पाखें १ घण्टा ज्ञानमाला भजन हाःगु म्ये "गबले जक ध्व हाकुगु नुगः यचुके फैगु भगवान्" या व्याख्या उपप्राध्यापक श्री धर्म सुन्दर बज्राचार्य पाखें यानाबिज्याःगु खः । अथेहे सुजाता गुरुमां पाखें "आधुनिक युगमा बौद्ध धर्म" विषये धर्मदेशना याना बिज्याःगु जुल । यल ज्ञानमाला समिति पाखें एकल गायन कथं मैत्रीभाव ज्ञानमाला भजन खलः गुजिबहालया राजु शाक्य पाखें याकः म्ये हालाः झूझूः धाय्कूगु उगु सभाय् ज्ञानमाला समितिया छयान्जे भाजु इन्द्रमुनि शाक्य पाखें न्ह्याकूगु ऐच्छिक दान ज्याझ्वः पाखें रु १९,४४६/- ध्यवा मुंकूगु जुल ।

यल ज्ञानमाला समितिया दाँभरी पद्मबहादुर शाक्य पाखें आय व्यय विवरण न्ह्यब्वया बिज्याःत अथेंहे यल ज्ञानमाला समितियया दुजः इन्द्रनन्द वज्राचार्य पाखें सुभाय् न्वचु बिया बिज्याःगु खः । अन्तय् पूण्यानुमोदन यासे ज्याझ्वः क्वचाःगु जुल ।

बुद्धपूजा

२०६४ आश्विन ६ गते ।

स्थान- सिद्धि मंगल बुद्ध विहार, ठसी

लय् लय् पतिकं जुयावयाच्वंगु बुद्धपूजा ज्याझ्वः कथं थुकुन्हु श्रद्धेय प्रज्ञाकीर्ति पाखें पञ्चशील प्रार्थना याकाबिज्यात । श्रद्धेय सुजाता गुरुमांनं चतुआर्य सत्यया विषये धर्मदेशना याना बिज्याःगु थुगु ज्याझ्वले उपासक मोतिलाल शिल्पकारजुं पञ्चशील विषये थःगु मन्तव्य बियादिल । उखुन्हुया हे दिनय् ४ बजे डा. नरेश मान बज्राचार्यज्यू पाखें धर्म देशना यानाबिज्याःगु खः । अथेहे विहारया सचिव मंगलदास महर्जनं स्वागत मन्तव्य बियादीगु उगु ज्याझ्वले सिद्धि मंगल बुद्ध विहारया अध्यक्ष बुद्धि बहादुर महर्जनं विहारया गतिविधि न्हव्वयादिसे सभा क्वचाय्कादीगु खः ।

बा.अ.का.द.नं. - ७०/०४०/४१

अनिच्चावत संखारा उप्पादवय धम्मिनो
उपज्जित्वा निरुज्झन्ति तेसं ऊपसमो सुखो

दिवंगत उपासक धर्मदास ताम्राकार

स्वांछपु, छत्रपाटी, यँ

जन्मः
ने.सं. १०४५ सिल्लागा, षष्ठी शुक्रवाः
(१९८२ फागुन २२ गते)

दिवंगतः
ने.सं. ११२७ यंलागा दुतिया शुक्रवाः
(२०६४ आश्विन ११गते)

धर्मकीर्ति पत्रिकाया विशेष सदस्य उपासक धर्मदास ताम्राकार दिवंगत जुयादीगुलिं वय्कःया गुण स्मरण यासे वयकःया सकल छेँ जःपिंसं संसारया अनित्य स्वभावयात थ्वीकाः थुगु दुःखद घडिइ सहःयाय्गु क्षमता दय्के फयमा धकाः कामना याना ।

धर्मकीर्ति पत्रिका परिवार

धर्मकीर्ति विहार, श्रीघःनःघः, यँ ।

मुद्रकः न्यू नेपाल प्रेस प्रधान कार्यालयः १४२ मनकामना मार्ग, नागपोखरी, काठमाडौं, नेपाल । फोनः ४४३४८२०, ४४१४७६३, फ्याक्सः (९७७-१) ४४३३९२९
व्यापारिक कार्यालयः शुक्रपथ, काठमाडौं । फोनः ४२२१०३२, ४२२१४५०, फ्याक्सः (९७७-१) ४२५८९७८

Downloaded from http://www.dhamma.digital